

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СІАЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАУ БЕЛАРУСІ, КІРАУНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР, МІНІСТАРСТВА КІНЕМАТАГРАФІІ БССР І НАМІТЭТА ПА СПРАВАХ КУЛЬТУРНА-АСВЕТНЫХ УСТАНОУ ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР.

№ 48 (695)

Субота, 27 лістапада 1948 года.

Цана 50 кап.

НАПЯРЭДАДНІ 30-годдзя БССР

Месіць і чатыры дні адзіляюць нас ад вялікай гістарычнай даты—трыццацігоддзя з моманту ўтварэння Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі.

Да гэтага славуэтага дня народ наш ідзе з шырока разгорнутымі сцягамі, на якіх залатымі літарамі высечаны сутэсна-гістарычнага значэння дасягненні, што здобыў ён за тры дзесяцігоддзі.

БССР узнікла ў выніку перамогі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, якая змяніла лёс беларускага народа, прынесла яму доўгачаканую свабоду і азнаменавала сабою пачатак новай эры ў яго жыцці. Жыццё гэтае набыло адменныя сацыяльныя формы і якасці, новыя багаты, сацыялістычны змест. Ён з'явіўся прамым вынікам нацыянальна-самастойнасці беларускага народа, які ўпершыню са свая пмапакуніцкую гісторыю атрымаў з рук Леніна і Сталіна дзяржаўнасць і поўную магчымасць усебаковага эканамічнага росквіту і развіцця нацыянальнай на форме і сацыялістычнай на зместу культуры.

І сапраўды: якія багаты вынікі пакідае наш народ сёння, напярэдадні слаўнага трыццацігоддзя сваёй дзяржаўнасці.

У дружнай сам'і, пры братняй дапамозе народаў Савецкага Саюза і, у першую чаргу, вялікага рускага народа, беларускі народ вышаў на шырокія прасторы будаўніцтва сацыялістычнага жыцця. Ён далёка зладу пакінуў чорную спадчыну мінулага—гаспадарчую адсталасць і бескультур'е, галець і забіганьне. БССР стала адной з перадавых індустрыяльна-калгасных рэспублік нашай Радзімы. Яе прамысловая магутнасць набыла велізарнае значэнне і стала горадзім народна. Тое, аб чым беларускі народ да рэвалюцыі нават марыць не мог, з'яўляецца сёння рэальна існуючым фактам. Такія індустрыяльныя гіганты, як аўтамабільны і трактарны заводы, вытворчасць лакамавіваў і гідра-электрастанцый не толькі карынным чынам змяняюць аблічча рэспублікі, але і нараджаюць новую магутную сілу—рабочы клас высокай тэхнічнай і інтэлектуальнай культуры. Яго рады няспынна будуць узрастаць у адпаведнасць з агучаным ростам нашай прамысловасці, якая шпарка ідзе наперад, да новых вышніх тэхнічных прагрэсаў.

На самай справе, якіх сапраўды, велізарных, нечувана шырокіх памераў дасягнулі сёння індустрыяльна-прамысловыя работы на тэрыторыі БССР. Вядома, што капіталаўкладанні ў рэспубліканскую прамысловасць у пасляваенную сталініскую пяцігодку перавышаюць капіталаўкладанні ў гэтых перадавых пяцігодках разам узятых. Гэта стварэе новыя, яшчэ больш бурныя тэмпы індустрыяльнага росту рэспублікі, спрыяе надзвычай хуткаму залучэнню раян, нанесеных вайной. І мы з законным гонарам можам сказаць, што рэспубліка наша ідзе да новага прамысловага росквіту, да будаўніцтва новых фабрык і заводаў, МТС і электрастанцый.

У выніку гэтых гістарычных перамог сацыялізма беларускі народ, разам з усімі народамі Савецкага Саюза пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна, уступіў у перады завяршэння будаўніцтва сацыялізма і паступова пераходзіць да камунізму. Гэта велізарная завява сацыялістычнай рэвалюцыі. Яна сведчыць аб тым, якой жаўццёвай сілай з'яўляюцца неўміручыя ідэі большызма.

Дзякуючы іх ажыццяўленню беларускі народ стаў не тым, кім ён быў раней—завітаным і прыгнечаным, пазбаўленым права «чалавечам называцца». Ён вышаў на шырокія вольныя прасторы гаспадарчага і культурнага росквіту, разумення, што ўсім сваім ажыццяўленнем і духоўным багаццем ён абавязаны вялікай партыі Леніна—Сталіна, яе паўсядзённым клопам аб шчасці і дабрабыце народа.

Усё гэта надае нашай рэвалюцыі глыбокую зместнасць і шматграннасць. Яна з'яўляецца для пісьменнікаў і дзеячоў мастацтва невычэрпнай крыніцай пазычанага матэрыялу. Застаецца толькі больш смела прапісваць у жыццё, ва ўсе віды і формы яго разнастайнага праўдзлення. І гадзі пісьменнік і мастак яшчэ больш асна

ўбачаць яго пуцуюны прыгажосці, вартыя вялікіх мастацкіх палатнаў, біжэй пазнаюць нашых самаадданных людзей—творцаў новага свету, што аддаюць усё сваё сілы, розум і дасцігнасць вялікай справе перамогі камунізму.

Іменна яны, падчас непрыкметнага, скромнага працаўнікі, і з'яўляюцца героямі нашых дзён, прадстаўнікамі новага рабочага класа БССР, энтузіястамі аўта-трактарнага, дзізель-матарнага, гідра-турбіннага і станка-лакаматыўнага будаўніцтва. Працоўны чалавек-творца навінен стаў, побач з наватарамі сельскай гаспадаркі, цэнтральным героем новых раманцаў і п'ям, п'ес і скульптур.

Наш чытач чакае новых твораў, якія-б праславілі баявыя вытворцы будні беларускага народа, велікі і магутнасць СССР, натхняючую і арганізуючую ролю партыі Леніна—Сталіна. Наш чытач чакае твораў, прасякнутых ваяўнічай большыніцкай партыінасцю, накіраваных на барацьбу за пераадоленне перахыткаў капіталізма ў свядомасці людзей, супроць якога-б там ні было праўдзлення буржуазнай ідэалогіі і шкіднага перадавага буржуазнай культуры. Даўно ўжо наспела неабходнасць у такіх маюматальных творах, якія-б больш глыбока выхавалі нашых людзей у духу камуністычнай свядомасці і савецкага патрыятызма, у духу савецкай нацыянальнай годнасці і дружбы і братэрства паміж народамі нашай Радзімы.

Усё гэта можа быць вырашана ў творах праз шырока ўзнятую сучасную тэму—тэму індустрыялізацыі і калгаснага будаўніцтва, у якіх трыццацігоддзі гераічны шлях беларускага народа павінен знайсці сваё глыбока-ідэйнае і высока-мастацкае адлюстраванне.

Вось чаму справа гонару нашых працаўнікаў, п'яцці і дзеячоў мастацтва, — выйсці на больш шырокія творчыя прасторы, глыбей прапісваць у жыццё, больш тэма і ўсебакова пазнаць пэўны характар савецкага чалавек-творца, яго багату высокую-роднымі пачуццямі і перажываннямі душу.

Мала таго, наша назія займае ў літаратуры перадавое месца. Неабходна, каб яна больш рашуча вызвалася ад тых форм, што ступіла стрымліваць, скоўваюць яе далейшы рост і развіццё.

Яе недахоп заключаецца ў тым, што яна сапраўды, будучы багатая і сваёй жанраварыяцкай разнастайнасці, не дала яшчэ маюматальнай, строга сюжэтнай, эпічнай пазмы на тэму сучаснага жыцця, у якой опіка вызначала-б яе лірычны струмень, і галоўны герой з'яўляўся-б жывым увавабленнем тыповых рысаў характару перадавага савецкага чалавек—свядомага будаўніка камуністычнага грамадства.

Мы не маем пакуль што сапраўды эпічнага раманца ў верхнах на актуальных тэмах дня.

У нас ёсць добрыя лірычныя вершы і ліра-эпічныя пазмы. Але-ж гэтага недастаткова для ўваваблення сучаснай тэмы. Наша савецкая рэвалюцыя настолькі многастайная і зместовая, што ўжо не ўкладваецца ў вузкія рамы старажытных форм і патрабуе больш смелых і рашучых пошукаў новага—гэтага назменнага закона развіцця літаратуры і мастацтва.

Гераічныя справы патрабуюць і гераічнага слова, новых форм, новых вобразных выяўленчых сродкаў.

Усё гэтага задыктаваны стаяць у парадку дня, і творца яны павінны быць правільна вырашаны.

Велічныя працоўныя падзвігі нашага народа павінны знайсці сваё высокамастацкае адлюстраванне ў велічных формах літаратуры і мастацтва.

Усё гэта павінае велізарнае надзёнае значэнне. І справа гонару нашых пісьменнікаў і работнікаў мастацтва—праявіць усё намаганні, каб дастойна сустрэць трыццацігоддзе БССР новымі творами, у якіх-бы жаўццёвай поўнакроўнае адлюстраванне гераічны шлях беларускага народа, прайдзены ім пад вялікім сцягам партыі Леніна—Сталіна.

Соцпаборніцтва работнікаў кінофікацыі

У мэтах паспяховага выканання пастановы Савета Міністраў СССР «Аб палепшанні кіноабслугоўвання насельніцтва» Міністэрства Кінематаграфіі БССР праводзіць агляд дзейнасці кіноагратраў і сельскіх кіноперасовак.

У соцпаборніцтве ўдзельнічае больш 840 кіноагратраў. Пяршыства ў рэспубліцы трымаюць мінскія кіноагратраў «Першы» і «Радзіма». За ім ідзе валгасны кіноагратраў у Фаніпалі, дзяржаўнага раёна, Мінскай вобласці. Загандчы тэатра В. Сталіна заўсёды перады пачаткам кінесенса ар

ганізоўвае гутаркі на грамадска-палітычныя і навуковыя тэмы.

Добрыя вынікі дабілася сельская кіноперасоўка ў Пружанскім раёне, Брэсцкай вобласці. Кінемеханік І. Лупяноў шчыльна сочыць за выкананнем маршрутнага плана і бывае ў самых аддаленых вёсках раёна, дзе аднастраванне новых сучасных кінокарцін праходзіць з вялікім поспехам. У ліку перадавых—гомельскі кіноагратраў імя Калініна, гродзенскі кіноагратраў «Спартак».

Бачаткова вынікі соцпаборніцтва будуць падведзены к 30-годдзю БССР.

Кіраў аб літаратуры

Сяргей Міронавіч Кіраў быў правільным паніцелем і знаўцам мастацкай творчасці. Ён быў, па словах М. Горькага, перааўзійдзеным «майстрам культуры». Яго выказванні па пытаннях літаратуры і мастацтва маюць для нас надзвычай вялікую цікавасць.

...З вясны 1909 года да 1917 года Кіраў з перапынкамі працаваў у владзікаўказскай газеце «Церак». У нумарах «Цераку» за гэты перыяд мы знаходзім значную колькасць яго артыкулаў, прысвечаных пытанням літаратуры і мастацтва.

Да стагоддзя з дня нараджэння В. Г. Вяліцкага (1911) у «Цераку» быў зместаны артыкул Кірава «Вялікі шукальнік». Да нашых дзён захавала сваё значэнне гэта прапа маладога Кірава. Напівсаная з уласцівай яму палыміянасцю, яна давала глыбокую апаку творчасці вялікага крытыка. Артыкул выкрываў ілжывую трактоўку творчасці В. Г. Вяліцкага ў афіцыйнай буржуазнай навуцы.

Для Кірава вялікі крытык—не шукальнік абстрактнага ідэала, не слэпны паслядоўнік ідэалістычных сістэм наменскіх філосафаў, а арыгінальны, выдатны мысленнік, які «ўвасобіў у сабе ўвесь пратэст супроць акружаючай «агіднай рэалінасці» і ўсё велікі свайго генія скарыстаў для адшукання ісціны». І Кіраў паказвае, што гэтую ісціну Вяліцкі знайшоў не ў містычным тумале ідэалізма, а ў матэрыялізме, у сацыялізме і дзякуючы гэтаму «зрабіўся напярэднякам сучаснага навуковага свеагледжыду». Падачы вытрымкі з вядомага ліста Вяліцкага да Боткіна (1840), у якім першы сівяржаў, што ідэя сацыялізма стала для яго «ісцінай ідэй, альфа і амега веры і ведаў», Кіраў адзначае, што іменна з гэтага часу крытыка Вяліцкага набыла асабліва вялікае і дзейснае значэнне ў літаратуры.

Кіраў асабліва падкрэслівае значэнне Вяліцкага для пакалення людзей, якія сталі на шлях рэвалюцыйнай барацьбы з самаўладствам.

Цікавасць да літаратуры і мастацтва не павідала Сяргея Міронавіча ў самыя пажылыя перыяды яго дзейнасці. Так, значнае месца гэтыя пытанні займаюць у яго лістах да Марыі Львоўны Маркус (яго будучага жонка) з Томскай турмы (1911—1912 г. г.).

Пастаянная цікавасць Кірава да літаратуры зусім зразумела. Літаратура ніколі не была для яго чымсьці другародным, яна мела непасрэдную адносінны да пытанняў рэвалюцыйнай барацьбы. Выказванні Сяргея Міронавіча аб літаратуры і мастацтве вызначаліся выразнай накіраванасцю, якую можна вызначыць як лінію барацьбы за рэалізм, за глыбокае і праўдзівае адлюстраванне рэалінасці, за такую літаратуру, якая служыць справе рэвалюцыйнага пераўтварэння рэалінасці.

Галоўны ўдар Кіраў накіроўвае супроць тых, хто імкнуўся адарваць літаратуру ад жыцця, ад барацьбы народных мас. Ён жорстка асуджае гітлуу ступнасць дэкадэнтскай літаратуры, яе адрыў ад рэалінасці, яе ап'яўненне і прыняжэнне чалавек, яе прапаганду цемрашальства, духоўнай разбэшчанасці.

Кіраў так вызначаў заганы кніг дэкадэнтаў: «Гак і адэцкія, што гэта эню адзін з многіх, які захваліўся «музыкай слоў» і механічна авязаных у бессэнсоўныя фразы, старонкі і нават цэлыя кнігі. Кожны ілкенца да арыгінальнага, новага, якога раней не было. А дасягае нейкай вычарнасці, ненатуральнасці стылю і сцэнальнай ўрадовісці сваіх незямных героёў. І якое радаснае расчараванне аввадавае, калі сустракаеш сярод літаратурнага смецця сапраўдны літаратурны твор».

Кіраў супроцьстаўляе дэкадэнтству вялікую традыцыю рускай літаратуры, якая заўсёды вызначалася сваім самаадданным служэннем народу, духу яго вызваленчай барацьбы. Дзе жыццё, там і пазія, — гаворыць ён. Сіла мастацкага слова ў яго сувязі з рэалінасцю, з народам. «0, калі-б гэтыя маленькія ісціны пачыталі, напрыклад, нашы Пішчым, Чорныя, Белья, Сашы, Андрэй і інш., іменны якіх, госпады, веці, — то, можа быць, у рускай літаратуры да гэтага часу была-б пазія і яна з'яўлялася-б літаратурай, а не разумовай (ды ці разумовай?) гімнастыкай панюў белятрыстаў» (3 ліста да М. Л. Маркуса, люты 1912 г.).

Незвычайна цікава ў гэтым плане кіраўскае супроцьстаўленне рэалістычнай літаратуры, літаратуры дэкадэнтаў, пісьменніцкай дзейнасці Горькага творчасці Андрэева. Кіраў незвычайна высока ацэньваў творчасць Горькага, у якім бачыў вялікага пролетарскага мастака-рэаліста, які супроцьстаў дэкадэнт

кай літаратуры. Вясною 1912 года Сяргей Міронавіч пісаў М. Л. Маркусу:

«Вы гаворыце: у ішніх усё зразумела, рэальна, а ў Андрэева туман. У «ішніх» сапраўды прасцей. Рудзін, Вазараў, Раскольнікаў, Карамазавы, Бараніна, Вронскі, Абломаў, Вера і Волахаў, дзядзя Ваня, Фама Гардзееў—усе яны больш зразумелыя і бліжэй, чым Давід Лейзэр, герцаг Ларэнца. Чаму? Ды проста таму, што першыя—рэальныя вобразы, а героі Андрэева—сімвалы. Мастакі-рэалісты малявалі тыповых, узятых проста з жыцця, жывых людзей, і гаворылі і дзейнічалі іх героі як людзі. Фама Гардзееў—тыповы прадстаўнік свайго кола: такіх людзей шмат. Часта вы сустракаеце і Бесемянавых і ішніх. Ёсць, несумненна, і Сашыны, Словамы, у літаратуры мастакоў-рэалістаў вы, як у калейдаскопе, бачыце баскрайні лацуг людзей самых розных палажэнняў і станаў з усемагчымамі характарамі і звычкамі, прадстаўнікоў усіх класаў і груп грамадства, усіх прафесій і заняткаў, розных разумовых і маральных узроўняў і г. д. Усе яны па-свойму жывуць і думаюць, пакутуюць і радуюцца, імкнучыся і змагаюцца, любяць і ненавідзяць. Кожны прадстаўляе сабою асобны вобраз. Для Андрэева-ж не існуе ні Тацяна, ні Алегіных, ні Іванавых, ні Олесава, — аб'ектам яго творчасці з'яўляецца Чалавечка. Паводле яго пакутуюць не Алены, Пётры, Іваны, а пакутуе ўсё чалавечтва. Пагэтым яго героі абстрактныя, часта дзейнічаюць невядома дзе («Анатэма», «Акіян»).

На ініцыятыве Кірава ў «Цераку» былі надрукаваны многія апазыцыйны і нарысы Горькага. Пасля гэтага вялікага пролетарскага пісьменніка і народнага трыбуна з'яўдалася песная асабістая сувязь.

Ліру Кірава належыць і рад рэцэнзій на пастаноўкі ў владзікаўказскім тэатры. І тут мы бачым ту-ж лінію барацьбы—за рэалізм, супроць дэкадэнтства.

Калі ў 1913 годзе ў тэатры была пастаўлена адна з п'ес Арышбашава («Рэфуэсць»), Кіраў выступіў з рэцэнзіяй, якая выкрывала пошласць і гінь гэтай дэкадэнтскай п'есы. Кіраў убаўчыў у п'есе характэрныя рысы арышбашаўшчыны: цынічную прапаганду нізкіх інстынктаў, пошласці і разбэшчанасці. «Асабліва абурэае тое, — пісаў ён, — што аўтар пакуты сваіх героёў адлюстраванае не як мастак, а з нейкай развалаванасцю, штурхае людзей з прыгожым і блядзёным пошласці і пралабодзейства... Атрымоўваецца сваёсаблівы мастацкі сідэзм».

Такім чынам, у гады, якія Горкі назваў самым гонабным дзесяцігоддзем у рускай літаратуры з прычыны наваанія ў ёй дэкадэнта, Кіраў вёў неспрымому барацьбу супроць імперыялістычнай рэакцыі ў галіне мастацкай творчасці, за рэалізм і народнасць літаратуры і мастацтва.

Кіручы ў гады савецкай улады Ленінградскай партыйнай арганізацыяй, вырашана мноства складанейшых пытанняў сацыялістычнага будаўніцтва. Кіраў аддаў многа ўвагі савецкай літаратуры. Праводзічы ў жыццё ленынска-сталінскае ўказанні на пытаннях літаратуры, змагаючыся за большыню партыйнасці літаратуры, класавыя выхавальныя кадры пісьменнікаў, Кіраў разам з тым быў непакідным у барацьбе са спробамі выкарыстаць літаратуру ў варажых савецкаму народу мэтах.

Усе прышчыповыя пытанні літаратурнага будаўніцтва вырашаліся пры яго непасрэдным удзеле і пад яго кіраўніцтвам. Вялікую працу правёў Кіраў у Ленінградзе па надрыхтоўцы і рэалізацыі гістарычнай для лэў савецкай літаратуры пастановы ЦК ВКП(б) ад 23 кастрычніка 1932 года—«Аб перабудове літаратурна-мастацкіх арганізацый», а таксама па ліквідацыі рашаўскіх скажэнняў лініі партыі ў літаратуры, па надрыхтоўцы 1-га Усеаўзянага з'езда пісьменнікаў, па стварэнні марксісцкага курса гісторыі літаратуры і г. д. Вядома, якое значэнне для дзеячоў нашай літаратуры і мастацтва маюць заўвагі таварышаў Сталіна, Кірава і Жданова аб канспект-падручнікаў па гісторыі СССР і новай гісторыі.

Кіраў быў узорам большысцкага кіраўніка і ў галіне літаратуры. «Літаратура—справа тонкая. Арудаваць у гэтай галіне аднымі загадамі нельга», — вучыў ён партыйных работнікаў, разам з тым падкрэсліваючы, што кіраўніцтва літаратурнай справай з'яўляецца прамым абавязкам большысцкага кіраўніка і што для поспеху ўсёй справы сацыялістычнага будаўніцтва пар-

тыжны работнік павінен цікавіцца літаратурай, ведаць яе.

«Вазьміце такую галіну, як літаратура, — гаворыў Кіраў на нарадзе прапагандыстаў у 1927 г. — За які-небудзь вельмі невялікі праемежак часу, чатыры — пяць год таму назад, краем вуха аб ёй чулі, калі-ні-калі, між ішным, гэтым займаліся, а цяпер не, цяпер гэта ўжо абавязкова і вельмі прыкметнае з'ява ўсяго нашага агульнага жыцця, і было-б, зразумела, дзіўна, калі-б член нашай партыі праходзіў бая гэтаў справы так, абмякава. Літаратура ўжо з'яўляецца прыкметнай часткай нашага пераўтварэння жыцця, цяпер яна павінае зусім выразна ўлічыць на велізарныя тоўчыны працоўных нашай краіны. Ці можа прайсці міма гэтай галіны свядомы камуніст, які адчувае сваю адказнасць у працы? Зразумела, не. Самым уважлівым чынам ён павінен ва ўсім гэтым разбірацца».

Кіраў вучыў, што поспех партыйнай работы ва многім залежыць ад тэарэтычнага культурнага ўзроўня самога кіраўніка, і настолька заклікаў аввадаваць вялікай тэарэтычнай марксісма-лэнінізма. Адначасова ён падкрэсліваў важнейшую ролю ма-тэрыяльнай літаратуры і высмейваў тых кіраўнікаў, якія ігнаравалі яе як нешта, што не адносіцца да справы.

«Некаторыя адказныя работнікі падчас выхавальнага тым, што не чытаюць белятрыстыкі. «Знайшоў, маўляў, чым займацца, белятрыстыкай, тут газету нама калі пацтытаць». Гэтым выхавальна нельга. Гэта гаворыць якраз аб нашым няўменні працаваць. Трэба знайсці час і для газеты, і для кнігі Леніна і Сталіна, а калі ты Маркса і Энгельса пагядзіш, таксама не загублены час. І для белятрыстыкі трэба знайсці час, інакш магі засохнуць...»

Самай пачаснай задачай пісьменнікаў Кіраў лічыў напісанне такіх твораў, якія-б у асярваў і даступнай самым шырокім масам форме адлюстравалі грандыёзныя поспехі сацыялістычнага будаўніцтва ў СССР.

Кіраў перасперагаў ад прамернай перааанкі першых поспехаў пачынаючых пісьменнікаў, ад некрытых адносін да іх творчасці. Ён лічыў шкіднай для развіцця літаратуры атмасфера захвалвання ў пісьменніцкім асяроддзі.

«Аду кнігу напісаць аб сабе, аб сваім жыцці можа кожны дзівак. Дай мне адначына, — і я напішу. А вось як далей будзе? Толькі другая, трэцяя кніга паспраўдному пакажуць, што ў чалавек «за душой» — ці толькі цікавая біяграфія, ці ёсць яшчэ талант, дараванне мастака, загартаванае майстэрствам...»

У сваіх гутарках з пісьменнікамі Кіраў заўсёды адзначаў важнейшую грамадска-пераўтваральную ролю нашай літаратуры, яе магутнае сродка выхавання савецкага народа ў камуністычным духу. Савецкая літаратура, гаворыў ён, павінае быць сям'яй перадавой у свеце, бо нам, прадстаўнікам самага перадавага грамадскага ладу, «трэба перамагаць і ў мастацтве, нам трэба перамагаць і ў мастацтве, нам трэба перамагаць ва ўсёх без выключэння галінах ведаў...» І ён заклікаў пісьменнікаў няўхільна ўдасканальваць сваё майстэрства, вучыцца ў Горькага, які быў для Кірава часю і славай нашай літаратуры.

Выдатны знаўца літаратуры, Кіраў усё знаходзіў доступ да сэрца кожнага пісьменніка, даць неабходную параду, каштоўнае ўказанне, паставіць задачу. Тыя, каму даваўся гутарыць з Кіравым на пытаннях літаратуры, наўсёды захавалі памыч аб гэтым. Вось як раскаваў аб аустрычы з Кіравым Ф. Панфёраў:

«І ён прымуў мяне гаварыць. І толькі час-ад-часу ўстаўляў слова-два, папраўляў, замацоўваў ва мне тое, што нахапіла, і са здзіўляючай увагай слухаў, нахіліўшы галаву, а вочы яго, сіняватыя, успыхваюць аганькамі. Праз 10—15 хвілін я заўважыў, што чалавек падрадаваны яму, гэтаму чалавеку, які прымуў мяне гаварыць, — а выйшаўшы на вуліцу, — на вялікую вуліцу Ленінграда, якая кіпела людзьмі, я раптам адчуў, што мне хочацца жыць, жыць па-сапраўдному, кіпуча, творча карысна, бо чалавек гэты зарадзіў мяне, як пшунку...»

«Шматлікія героі нашай рэвалюцыі, — пісаў М. Горкі, — ужо даюць магчымасць стварыць з іх аднаго героя. Таварыш Сяргей Кіраў забіты нашымі ворагамі таму, што ён быў іменна такім героем. Для савецкіх пісьменнікаў светлы вобраз Сяргея Міронавіча Кірава з'яўляецца магутным стымулам творчасці, бо яго вобраз—гэта вобраз героя нашай савецкай эпохі.

Юр. ВАСІЛЬЕУ.

Анатоль Вялюгін Гаворыць Вышынскі

Да трыбуны,
як да агнявой траншэі,
Плячэсты падыходзіць чалавек.
І заціхае ў залі Асамблеі!
Атамны дваццаты вон.
Мацной ад грому спрасаванага урана
Над светам слова выбухае ўраза,
І гаснуць калы шэршых скал Ірана
Агі амерыканскі баз.
Бамбардыровак нечуваныя маштабы
Вызначыў дакладна Вашингтан,
— У сейф хаваюць страшны план
генштабы.

Ды позна...
Перакрэслен ён!
Прад суровым
Палыміным словам
Тлець
Падпісаны банкірам план вайны.
Маўчаць у крэслах шумнай Асамблеі
Зажмы крыніцкія паны.
Скразняк у залі!..
Б'е дыпламатаў нашаль.
Прыбіты словамі праўды, як цвіком,
Забраў

з п'ясаю скапелай Маршал,
Нібы значыцца прад судом,
Гучыць, здаецца ў залі, не правава—
Гісторыі жалезныя крон.
Небаскрыбы гнеўна скалынула слова
І да сяброў патрапіла здален.
Перад ім застылі ў стрэльбах натаў нулі,
І з месца не скрануліся куры!

Лёгка

у Афінах уздыхнулі
Асуджаныя марані...
Хлебаробы служаюць з палёў Іарзі,
На трыбунах сцэнічна чуе грані.
З партызанскіх савецкага чучэ грэй.
На прыбыткі, як з перадавой траншэі,
Гаворыць пасівелы чалавек.

На абліччы
промні шыраасці юнацкай
І мужнасці высокай сіяна—
Блссоннай працы,
Бітвы сталінградска

Вынікі і перспектывы

(На нарадзе начальнікаў абласных аддзелаў мастацтва і дырэктароў тэатраў у кіраўніцтве па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР)

Гэтымі днямі ў Кіраўніцтве па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР праходзіла нарада начальнікаў абласных аддзелаў мастацтва і дырэктароў тэатраў. На нарадзе былі разгледжаны наступныя пытанні: падрыхтоўка да 30-годдзя БССР, вышкі работ беларускіх тэатраў за мінулы сезон і перспектывы на далейшае (рэпертуарныя планы і гастролі).

З дакладам аб задачах падрыхтоўкі ўстаноў мастацтва да 30-годдзя БССР выступіў начальнік Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР П. Антаравіч.

Дакладчык адзначыў, што партыя і ўрад указалі на ролі мастацтва, якія мае мець у тэатральным мастацтве. Беларускія тэатры з задачай па стварэнню высокамоўных мастацкіх твораў, як гэта вызначана ў паставінах нашай партыі, справіліся слаба. Аб гэтым сведчаць апошнія спектаклы тэатраў, паставленыя на п'ятым і шостым урочні, як, напрыклад, «Рукіце прэфасара Волжына» Л. Рахленкі (тэатр імя Я. Купалы), «Будзёныя зоркі» па Шалом-Алехану (Дзяржаўны тэатр БССР), «Сястра Верышчы» М. Чуркіна, «Лірыка К. Цітова» В. Барысевіча (тэатр мюжкамедіі БССР), «Варшавішчы» і Пінскіх вобласных тэатрах з'явіліся некаторыя слабыя спектаклы.

Чацвёртае пытанне — тэатральныя работнікі (дырэктары, мастакі кір'юны, рэжысёры) дасягалі памылкі ў выбары рэпертуара. Таму атрымалі шырокае распаўсюджанне такія выказванні: «Як іхныя тры сёстры» Успенскага, «Вас выкалікае Талма» Галіча і Ісаева, «Сын» Паташова.

Кіраўніцтва па справах мастацтва ператварылася ў рэпертуар, які толькі фіксуе рэпертуар. Шмат цікавых п'ес, як «У адным горадзе» А. Сафронава, «Валіка і сям'я» Р. Шэрыдана і інш. мала ставіліся тэатральныя рэспублікі.

Асноўнае вялікую наставу адчуваюць нашы тэатры ў Беларусі п'есе на сучасную тэму. Тэатры слаба працуюць з беларускімі драматургамі. Рэжысёры і дырэктары не цікавяцца беларускімі п'есамі. У Кіраўніцтве па справах мастацтва ажыццяўляюць правераныя на мінулым годзе п'есы, правераныя на мінулым годзе конкурсе, ухваленыя нашым грамадствам: «Сястры будучыні» В. Віткі, «Дары, годзі» Ю. Рудэка, «Сястра нашых сэрцаў» В. Палескага. На жаль, яны і да гэтага часу яшчэ не ўбачылі сцэны. А ўсе гэтыя тэатры актывізаваць і вяртаць тэму, каб былі паставлены.

Заканчаны змаганні з недахопамі, тав. Літвінчык сам знайшоў асцяжана крытыкаваў рэспубліканскія тэатры, якія яшчэ вельмі слаба пераўдавалі сваю ролу ў адвядзенні з паставінай Савета Міністраў БССР ад 4 сакавіка г. г. аб пераходзе на бездзяржаўную работу.

Дакладчык таксама спыніўся на тым, што марудна ідзе пераўдаваў камісарыятаў Таварыш Літвінчык адначасна пікі мастацкі ўзровень жыццёвых работ, якія ішліца беларускі мастакам.

Затым тав. Літвінчык паведаваў, што ў Мінску з 1 па 10 студзеня будзе праведзена декада вобласных спектакляў, у час якой пакажуць свае лепшыя паставы тэатры оперы і балета, імя Я. Купалы, імя Я. Коласа, Рускі. Такія ж декады з лепшых спектакляў і сваіх новых прэм'ер будучы прыведзены ў абласных тэатрах. Тэатр імя Я. Коласа правядзе декаду на сваёй базе ў Вішэву.

У Мінску арганізацыя тры юбілейныя рэспубліканскія выставы — тэатральнага, выяўленчага і народнага мастацтва. На тэатральнай выставе будучы экспаніраваны макеты, фота-вітрыны, эскізы лепшых тэатральных паставоў рэспубліканскіх і абласных тэатраў.

На юбілейнай Усебеларускай выставы мастакі пакажуць свае новыя работы.

Шырока будзе прадставлена на выставы, арганізаванай Домам народнай творчасці, народнае і дапаможнае мастацтва — ткацтва, разьбярства, ганчарства, вышыўка, маляванне, скульптура. Лепшыя эскізы гэтых вытокаў будучы накіраваны ў Маскву на Усеагульную выставу.

Актыўна рухнуцца да сянта свёй рэспублікі мастацкага самадзейнасці. Прашлі раённыя агляды самадзейнасці, напер заканчваюцца абласныя. Заканчана канцэрты рэспубліканскага агляду на сучасны будучы святучымі канцэрты народнага мастацтва. Лепшыя калектывы і ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці будучы ўдзельнічаць у ўрадавым канцэрце і ў маскоўскіх канцэртах.

У Маскве ў студзені будзе праведзена юбілейная декада мастацтва, дзе наша прафесіянальнае і народнае мастацтва ў раздзі канцэртаў прадэманструе дасягненні музычнага, харографічнага, харавога і вальнага мастацтва.

Пасля даклада тав. Літвінчыка са справы задачамі аб падрыхтоўцы да 30-годдзя выступіў начальнік абласных аддзелаў мастацтва.

— Гав. Літвінчык называў тут шмат п'ес, — гаворыць начальнік Гродзенскага абласнога аддзела мастацтва тав. Івановіч, — але апрача гэтых п'ес мы мала чулі аб беларускіх творах, якія б можна было падрыхтаваць да сянта. Дрэна клопашца аб забеспячэнні рэпертуарам гутэроў мастацкай самадзейнасці і Рэспубліканскі дом народнай творчасці.

У нас актыўна падрыхтоўка ідзе да абласной выставы народнай творчасці. Ужо адорана 150 экспанатаў (ткацтва, кераміка, ганчарства). Лепшымі вышывальніцамі вобласці вызываюцца геры на

сукне. Мастакі-прафесіяналы таксама працуюць над новымі творами, якія будучы прадставлены на абласной і рэспубліканскай выстаўках выяўленчага мастацтва.

Абласны тэатр правядзе ў Гродні декаду, дзе пакажа чатыры дзешыя свае спектаклы.

— Раённыя агляды ў нашай вобласці, — гаворыць начальнік Вішэскага аддзела мастацтва Б. Саламонік, — паказалі, што ў нас добра абстаць справа з арганізацыяй рэпертуара — п'есамі, п'есамі, вершамі. Наш абласны Дом народнай творчасці працаваў старанна. Выстаўка народнага мастацтва ў нас ужо адоралася. 21 мастацтва-самавука прыме ўдзел у рэспубліканскай выстаўцы, дзе будзе прадставлена разьбярства па косці, жывяніс, скульптура.

Начальнік Браслаўскага абласнога аддзела мастацтва тав. Шапаў паведамаў, што план святучых мерапрыемстваў ужо завершаны апрамаком К(Ф)Б і рэалізуюцца ў вобласці.

Выстаўка жыцця і графікі прысвечана тэме — Ленін і Сталін — стваральнікі Беларускай дзяржавы, Валіка Алічынна вайна, партызанскі рух на Беларусі, аднаўленне гаспадаркі вобласці. На выстаўцы будзе экспаніравана каля 50 работ.

Святучымі канцэрты і спектаклы вучыцца саама студэнтаў музычнага вучылішча і школы, удзельнікам мастацкай самадзейнасці і артыстам тэатра імя Ленінскага камсамола.

У Гомельскай вобласці, сказаў начальнік абласнога аддзела мастацтва тав. Песчаровіч, у час юбілею рэспублікі выступіць лепшыя калектывы і ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці. У раённыя агляды ўдзельнічае 2.900 чалавек, у абласным — 1.635, яны прадставілі 25 хатчытальняў, 14 раённых дамоў культуры, 36 гарадскіх клубоў і 75 іншых устаноў. У дні сянта выступіць зводны хор з 300 чалавек.

У Пінску сянта пачнецца декада лепшых беларускіх спектакляў абласнога тэатра, гаворыць начальнік абласнога аддзела мастацтва А. Дашкоўскі. Будучы паказаны паставы: «Сястры» В. Волжына, «Шартызаны» К. Крапівы, «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона і святучыя новыя прэм'еры. Тэатр не дораць закончыць працу над п'есай «Дынь» маладога драматурга Ісачанкі. А п'еса актуальная, яна адлюстроўвае сённяшыя жыццёвыя захадкі абласці.

Самдзейнасць вобласці працаваў ў гэтым годзе вялікую працу. У сянта п'есі ў нас удзельнічае 4 тысячы чалавек. У раённыя агляды прышло ўдзел 5 тысяч чалавек. На абласную выставу народнай творчасці ўжо даслана звыш 300 работ. На Усебеларускай выставы наша вобласць будзе прадставлена разьбярствам на дрэву. У гэтым годзе на Рэспубліканскім аглядзе Пінская вобласць пакажа новы драматычныя калектывы.

Не ўсе начальнікі абласных аддзелаў мастацтва зрабілі справядачы. Тав. Васілеўскі (Мінская вобласць) і тав. Броўка (Палеская вобласць) замусці адначасна і начальнікі Палацкага, Маладзечанскага, Баранавіцкага, Бабруйскага, Магілёўскага аддзелаў мастацтва зусім не з'явіліся на нараду.

Тыя начальнікі, што выступілі са справядачай, расказалі толькі аб арганізацыйных мерапрыемствах, выступленні іх былі несаматрыгчыны.

На другім пытанні на нарадзе былі заслуханы справядачы аб рабоце тэатраў імя Я. Купалы і імя Я. Коласа ў сувязі з паставінай Савета Міністраў СССР ад 4 сакавіка 1948 года.

Дырэктар тэатра імя Я. Купалы У. Стальмак адзначыў, што пераўдаваў тэатра пачалася з рэпертуара. Сучасная п'еса заняла значнае месца. За 9 месяцаў тэатрам паставілі 5 спектакляў: «Рукіце прэфасара Волжына» Л. Рахленкі, «Удзярнатар прывітанні» бр. Тур і Л. Шейніна, «3 народам» К. Крапівы, «Дзень пудоўных падманаў» Р. Шэрыдана, «Маскоўскі характар» А. Сафронава.

Тэатр пачаў рыхтаваць паставы хутчэй і значна танней. Так, камедыя «Маскоўскі характар» падрыхтаваная за месяц, каштавала 22 тысячы, прычым на якой ніколі не горшая тых спектакляў, якія рыхтаваліся на некалькі месяцаў і каштавалі дзяржаўнае дзесяткі тысяч рублёў. Значна эканомія ёсць па паставочных сродках.

Аднак тэатр яшчэ не выконвае плана па паказу. Выдаткі яшчэ большыя, чым здабыткі. Мала наладжвацца выязных спектакляў. Мала выкарыстоўваюцца клонныя пляцоўкі ў Мінску, у вясковых і раённых клубах навакоў сталіцы, таму з 22 спектакляў выязных паказана толькі 15. Мала сустракаюцца актывы з гледачамі для абмеркавання свайой творчай працы. Актывы загружаны слаба. Нічога не зроблена для паставы спектакляў для дзяцей.

У час святучыя декады тэатрам будучы паказаны ў Мінску яго лепшыя спектаклы: «Паўлішка» Я. Купалы, «Хто смеяцца апошні», «3 народам» К. Крапівы, «Да тых, хто ў моры» Б. Лаўронёва, «Ваўкі і авечкі» А. Астроўскага, «Апошні» М. Горькага, «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона, «Маскоўскі характар» А. Сафронава і новая паставы «Гэта было ў Мінску» А. Кучара.

Інакш абстаць справа ў тэатры імя Я. Коласа. Дырэктар тэатра І. Дорскі адзначыў, што тэатральны калектыв успрыняў урадавую паставу, як важнейшы дзяржаўны дакумент, які паставіў вядзёрны творчыя задачы перад тэатральным мастацтвам. За 9 месяцаў тэатрам паставілі 8 спектакляў. Асноўная ўста была накіравана на працу над сучаснай п'есай. Пасля перабудовы былі паставлены спектаклы: «Востраў міра» Е. Патрова, «Партызанскі ход» К. Губаровіча і І. Дорскага, «Закон Ліўка» — іспанскага па раману Драйзера «Амерыканская трагедыя», «Будуцанне па накугах» — па аднаўленаму раману А. Талстога, «Авадзень» — іспанскага Жыльёўскага па аднаўленаму раману Э. Войніч, «Валіка і сям'я» Б. Рамашова, «Вас выкалікае Таймыр» Галіча і Ісаева, «Лес» А. Астроўскага — апошні капітальна адноўлены спектаклы.

Значна актывізаваўся творчы праца актыву. Лівідзана неадгрузка артысты. Паведавалася колькасць выпускаемых спектакляў.

За 9 месяцаў паказана: 159 вясчэрніх спектакляў — на базе, 38 выязных, 45 спектакляў за час гастролі ў Мінску. На 113 спектакляў за гэты час паказана больш, чым у мінулым годзе. Тэатр абслужыў выязнымі паставымі ўсе раённыя цэнтры вобласці і бліжэйшыя гарады іншых вобласцей, дзе ёсць тэатральныя пляцоўкі. Выязджалі ў Палацкі, Барысавіцкі, Сураж, Дзель, Сянно, Оршу, Мехаву, Гарадок і інш.

Начальнік цэнтральнай бухгалтэрыі Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР тав. П. Цывін падкрэсліў, што тэатры яшчэ да гэтага часу не выконваюць сваіх фінансавых планаў, не ўкладваюцца ў галаву юрму выдаткаў. На сёнешні дзень ёсць запавычанасць у многіх тэатрах БССР. Кіраўніцтва тэатраў не прытрымліваюцца каштарыса-фінансавай дыцыпліны, не гледачы на тое, што самі складалі гэты каштарыс.

З другога боку дырэктары тэатраў ідуць на зніжэнне якасці спектакляў і не выдаткоўваюць нават тых сродкаў, якія заканапрадугдзеныя каштарысам і залішне выдаткоўваюць грошы на рэкламу, камандыроўкі, розныя авансы. У тэатрах на складах ёсць непатрэбныя запасы матэрыялаў, якія тэрмінова неабходна рэалізаваць. З гэтага вядома, што тэатральныя гаспадарнікі нашай рэспублікі яшчэ не пераўдаваліся.

Дырэктар абласнога Гродзенскага тэатра тав. Насонаў паведамаў вышам работы з гледачом. Рэжысёры і актывы тэатра на прадпрыемствах і ва ўстановах праводзяць гутаркі і даклады аб сваім тэатры, што значна спрыяе прыягненню гледача.

Мамеснік начальніка Кіраўніцтва па справах мастацтва М. Ваганова паведавала сваю прамоў на нараду пра работу двух рэспубліканскіх тэатраў — імя Я. Купалы і імя Я. Коласа.

Іна лічыць, што лепш на сёнешні дзень працуе тэатр імя Я. Коласа.

Тав. Ваганова гаворыць, што тэатр імя Я. Купалы ў момант перабудовы не выконвае свайго плана. Гэта таму, што ў ім дрэна наладжана планавая работа. Мала выязных спектакляў, паралельных, калектывы слаба звязаны з гледачом. Фінансавыя пытанні перадавераны безадказным і другародным асобам. У гэтыя імя Я. Купалы не змагаюцца за кожную працоўную капейку. Забаронена выдача бесплатных білетаў, аднак мамеснік дырэктара тэатра Галідары і адміністратар Залескі прапускаюць па 87 чалавек бесплатна. Прычым, яны трымалі 8 месці стывочна, якія нідэ не былі зарэгістраваны. Куды дзявалася вырочка за гэтыя месцы, невядома, трэба меркаваць, што яна ішла ў кішэню гэтых людзей.

Усё гэта сведчыць аб значнай безгаспадарнасці ў тэатры імя Я. Купалы.

Габітэтыя метады работы даюць сябе адчуць і ў справе арганізацыі працы ў тэатры. У верасні актывы былі загружаны на 50 процантаў, у кастрычніку — на 51 процант. У кастрычніку толькі чатыры чалавекі выканалі сваю юрму.

У спрочках таксама выступілі: Я. Гольдшварц, Ю. Рэшымаў, Д. Руднікі і інш.

Апошніе пытанне, якое было разгледжана на нарадзе, — гэта перспектывы на далейшае, рэпертуарныя планы і гастрольныя п'ескі беларускіх тэатраў у 1949 годзе. Замест аналіза рэпертуарных планаў кожнага тэатра начальнік тэатральнага аддзела Кіраўніцтва па справах мастацтва Я. Ярмаў абмежавалася толькі чытаннем назваў п'ес, якія мяркуюць тэатры ўключыць у рэпертуар. А потым ужо, на другі дзень, калектывамі тэатраў вызначыў, што пакінуць і ў планах, што выкрэсліць. Гэта неабходна было рабыць пры ўсім, каб і іншыя бачылі, што трэба ўключыць у рэпертуарны план, а чаго не трэба. Вядома, што ў тэатрах некаторых п'ес не чыталі, а ўключылі іх у план. Зусім мала п'ес беларускіх аўтараў. Гэта сведчыць аб тым, што нашы тэатры да Беларускай драматургі стаяцца выдбайна. Песур'эцыя адносіны да планавання рэпертуараў прыводзяць да таго, што планы гэтых дзесяткі разоў мяняюцца на працягу года.

Індустрыяльная тэма ў пасляваеннай беларускай прозе

*
І. МЕЛЕЖ
*

Асноўным прызнакам, па якому можна вызначыць правільнасць кірунку працы пісьменнікаў, з'яўляецца тое, як працыва яны адлюстроўваюць найбольш важныя падзеі і з'явы, як глыбока яны прап'якую ў жыццё, як чула заўважаюць новае. Па супаставленню задач, якія ўстаімае савецкая рэчаіснасць, і вырашэнню іх у літаратуры лепш за ўсё можна ацаніць нашы поспехі, выявіць недахопы і памылкі.

Апошнія чатыры гады, як вядома, былі часам вялікай, усенароднай будоўлі. Разам з ростам прамысловасці пашырлася армія рабочага класа. Выраслі тысячы новых рабочых розных спецыяльнасцяў.

Усё гэта не магло не адбіцца на нашай літаратуры. Беларускія пісьменнікі сталі працаваць над творами аб герайчных справах рабочага класа, аб новабудоўлях.

Макар Паслядовіч напісаў апавесць «Цёплае дыханне», Аляксей Кулакоўскі — «Гартаванне», Іван Грамовіч — кніжку нарысаў «Агіі лямпоўкі», Янка Брыль — аповяданне «Лазунок». Сістэматычна выступалі ў часопісах і газетах з нарысамі на індустрыяльную тэму А. Міронаў, П. Кавалёў, М. Паслядовіч і інш.

У апавесцах, нарысах і вершах пісьменнікі імкнуцца вырашыць актуальныя пытанні, якія паставіла наша вялікая будоўля.

Паслядовіч прысвяціў сваю апавесць паказу будоўлі аўтазавода. Пісьменнік намаляваў карціну ўсенароднай будоўлі. Ён убачыў і працыва паказу асабліваці гэтай будоўлі, якія ўзнікалі на былым п'есціры. У будоўлі ўдзельнічае ўся рэспубліка. Сюды прыязджаюць рабочыя з Палацкі і Ліды, Пінска і Мазыра, з Брэста і Оршы. Большасць з іх маладыя юнакі і дзяўчаты, якія прышлі з п'есцірамі райкомаў камсамола. Паслядовіч паказваў, што будоўліца ішо пра братняй дапамозе ўсёй савецкай краіны.

Але савецкая краіна дапамагла беларускаму народу не толькі ў будоўліце заводу; яна дапамагла стварыць кадры спецыялістаў. Гэта паказваў у сваёй апавесці Кулакоўскі. Яго герой Васіль Патрончык вучыцца майстэрству ў Сталінградзе.

Як аб дасягненні, трэба сказаць, што пісьменнікі сталі глыбей паказваць герайчную працу нашых рабочых. Ён прысяцаюцца цёплыя хвалючыя радкі. Старонкі, дзе Паслядовіч малое, з якім уздымаў Барозка яздзе сляну ў першы раз самастойна, — бадай, лепшыя ў апавесці. Саламака і Барозка — людзі, якія закаханы ў працу.

Валіка мараю аб любімай працы, аб прафесіі рабочага, жыве і Васіль Патрончык з апавесці «Гартаванне». Кулакоўскаму ўдалося шчыра расказаць аб гарачай любві да працы «хлопца з Пруцікі», любві, якая вядзе яго наперад. У працы, у барацьбе з цяжкасцямі, што названа стаяць на шляху да майстэрства, гартуецца характар Васіля.

Жыццё ўносіць свае папраўкі і змены ў старыя тэрміны. Змяняецца і тэрмін «індустрыяльная тэматыка».

Трэба, дарчы, сказаць, што назва «індустрыяльная тэма» — некалькі штучная. Падзел на калгасную і індустрыяльную тэматыку — часта фармальны.

Гэты падзел асабліва ўмоўны становіцца напер. Індустрыялізацыя рэспублікі выяўляецца не толькі ў тым, што з'явіліся заводы-гіганты, што яны абсталяваны ловавай тэхнікай. Справа ў тым, што ўся краіна — ад буйнага горада да самай малой вёскі — індустрыялізацыя. У нас пабудаваны тысячы малых прадпрыемстваў, вялікая частка з якіх належыць калгасам. Пабудаваны сотні сельскіх электрастанцый. Да канца лямпоўкі будучы электрыфікаваны ўсе МТС, саўгасы і трэцяя частка калгасаў.

Індустрыяльная тэматыка не займае яшчэ належнага месца ў літаратуры. Творы, якія напісаны, уздымаюць толькі нязначную частку пытанняў і праблем, што паставіла жыццё.

Творы гэтыя яшчэ — пры ўсім станоўчым якасцям — пакуль што не могуць задавоць нашых патрабаванняў.

Нашых працаў больш за ўсё цікавыць маладыя рабочыя, якія толькі што ўсталяваюцца, абжываюцца на новым месцы. Часткова гэта тлумачыцца тым, што ў наш час большасць рабочых — моладзь, вясковыя хлопцы. Мне здаецца, такая ўста да маладых тлумачыцца і тым, што нашы працаўкі самі пакуль падобны на тых хлопцоў з вёскі, якія надумалі развітацца з мясцінай і людзьмі, што знаёмы з маленства, і ступілі ў новы нявыжылы свет. Наша проза, як і яе героі, толькі ўвайшла ў заводскія п'ехі. Іна яшчэ адчувае сябе тут няўзвешана, як навічок.

Характэрнай асаблівасцю апавесці з'яўляецца тое, што ў іх ёсць толькі індустрыяльны фан — абстаўтка, пейзаж, а ўнутраная атмасфера, «душа» мала чым адрозніваецца ад твораў пра калгаснікаў. Асноўныя героі такіх твораў — не рабочыя, а калгаснікі, сяляне, якія ўчора сталі да стана.

Самён Барозка з «Цёплага дыхання» тры тыдні на будоўліце, ён працуе спадручным у майстра, потым вучыцца «як класці рошчыну, блок і альбо цэглу». Самён пра сябе думае: «Ён звываіны земляроб; такія яго былі прадд, дзед і бацька».

Толькі што пачынаецца біяграфія рабочага і ў Васіля Патрончыка з апавесці Кулакоўскага. Мы бачым толькі пачатак яго новага жыцця. Ён яшчэ вельмі часта ўспамінае свае Пруцікі і шараўнюе Сталінград з Маладзечанам.

Спробы намаляваць кадравата рабочага ў пісьменнікаў былі. У апавесках М. Паслядовіча і А. Кулакоўскага, хоць і на другім плане, ёсць рабочыя, якія багата гадую працавалі на заводзе і з'яўляюцца напер кіраўнікамі і настаўнікамі моладзі. Іх памала. Начальнік будоўліца Кораб, інжынер Хадароўскі, тэхнік Шайбак, муляр Саламака — у апавесці «Цёплае дыханне», Янук Дукора, майстар-сталінградзец Андрэй Давыдавіч — у апавесці Кулакоўскага.

Удаўся Паслядовічу Шайбак. Ён — жывы чалавек, са сваімі поглядамі, сваімі звычкамі і правіламі. Але тып такога рабочага цяпер крыху ўстарэў. Шайбак чалавек практыкі. Яго ўнутраны свет абмежаваны, погляды своеасабытныя, старомадыя. Ён прадстаўнік той старой гвардыі, якая складалася ў гады першай п'есціроўкі. За гэты час багата яшчэ таварыш Шайбака выраслі, а ён, якім быў, такім і застаўся.

Аўтар нідэ не выказаў сваіх адносінаў да поглядаў Шайбака.

У апавесці ёсць і новыя людзі, якія раслі разам з часам і напер кіруюць будоўліцам. З іх варты адначасна двух — начальніка будоўліца Кораба і інжынера Хадароўскага. Яны — прадстаўнікі перадавай часткі рабочага класа, вобразы іх новыя ў беларускай літаратуры.

Хадароўскі — актыўны партыйны працаўнік. Па камандыроўцы райкома ён едзе ў вёскі праводзіць калектывізацыю. Ён праішоў шлях ад чорнарабочага да інжынера вялікага будоўліца. Як вядома, Паслядовіч меў намер стварыць надзвычай цікавы вобраз.

Але добрая задума засталася задумою. Хадароўскі, а таксама і Кораб, намаляваны бедна. Крыху вырысоўваецца вобраз Хадароўскага ў снэгах, калі інжынер на сваёй кватэры размаўляе з Самёнавым, або калі ён разбурае сляпу, якую няправільна склаў малады муляр. І ўсё-такі мы пра інжынера ведаем мала.

Аб Корабе нам вядома, што ён мае добрую памінь, што на грудзях яго задалата зорка Героя. Гэтага таксама мала. Хочацца бачыць, як Хадароўскі і Кораб арганізуюць людзей, якія выхоўваюць іх, уздымаюць на барацьбу з цяжкасцямі. Мы хочам іх бачыць жывымі, не гаспаімі выпадковымі, а гаспадарамі жыцця.

Мне здаецца, мала раскрыты і майстар Андрэй Давыдавіч у апавесці «Гартаванне». Вобраз гэты статычны, ён не дзейнічае. Таму ён і застаўся цяплым абрысам. Яго трэба дапісаць.

Зробленыя намі заўвагі датычацца не толькі двух аўтараў. Яны стасуюцца да многіх нашых пісьменнікаў.

Трэба сказаць, што мы нярэдка прыніжам вобразы рабочых. Чамусьці часцей за ўсё на першым месцы стаяць людзі, якія ніякіх тэхнікумаў не кацалі, людзі наўвяды, недалёкія, што не бачылі далей свайго носа, далей свайго станка. А лепшыя рабочыя, якія мы павінны прадставіць перш за ўсё, значна цікавейшыя. Яны ўмеюць чуць не толькі пуць свайго варштэга, а і пуць жыцця ўсёй савецкай краіны. Яны сталі людзьмі дзяржаўнага абсягу. Аб чым, не аб гэтым, гаворыць той вялікі ўдзям, з якім беларускія рабочыя падтрымалі патрыятычнае пачынанне масквічоў аб звышпланавых накіраванні.

Мы прыняжам герояў таму, што мала ведаем сёнешніх рабочых. Часта пісьменнікі — у тым ліку і тыя, што пішуць на індустрыяльную тэму, — жывуць успамінамі маленства, не заўважаюць таго, што ўспамінаюць, што многае змянілася. Часам у нашай працы

Ілья ГУРСКІ

У І М Я Ж Ы Ц Ц Я

(Урывак з новага рамана „У агні“)

У габінеце за дубовым сталом, у мяккім крэсле з высокай спінаю, сядзеў Іган Брэдэль. Перагорышчы справу, ён гурыў сідарэту, потым пераламаў яе напалам, скаміячы ў палых і ўткнуў у попельніц. З недагуранай сідарэты паднімаўся ўверх шэры дымок. Іган Брэдэль пацягнуў рукою, каб паглынуць сідарэту, але папел, ускочыў і захапіў па паюю. Гэта быў сярэдні год немца, высокі і крыху агорблены, вогненна-рыжы, з адным водам. На яго хваравіта-белым твары, праз усю правую шчаку, пралагла некалькі дэдаў удоўня для вока «сітачка». Яшчэ ў маленстве Ігану Брэдэлю прыйшло ў галаву павесіць кошку, якая з'яла прыгатаваныя мачыхай саеіскі. Кошка на ўсё жыццё пакінула след кішчоры на шчапі.

Яшчэ задоўга да вайны Брэдэль атрымаў заданне рыхтаваць сабе для працы на Усходзе. Ён кушыў самазучыцель па рускай мове, але з гэтага нічога не выйшла: не дэма ў галаву навука. І папер у яго на сталы ляжыў слоўнік, але акрамя некалькіх выразаў: «Дай у зупы», «Сініці пат дзевяті роў» — ён больш нічога не мог выказаць. А таму пры допытках вымушаны быў карыстацца паслугамі перакладчыка, які быў прывезены з Пазнані, а часцей за ўсё размаўляў з арыштаванымі на кулаках. Яны ў яго былі важкі. Ён дзівіўся стойкасці рускіх, якія кожны раз выводзілі яго з роўнавагі. Ён у апошні час страшна пераважыў, не глядзячы на тое, што ўжо адправіў на той свет незлічоны колькасць людзей. У апошні дні асабліва яго ўразаў старая жанчына Старавойтава, якая на запытанні, хто прыходзіць да Баржаневіча, куды ён хадзіў, чым займаўся, адказвала: «Не ведаю». Другіх слоў ён ад яе не чуў.

— Фанатызм! — у маленстве крычаў Іган Брэдэль і ўжо не хадзіў па шакоу, а бегаў з кутка ў кутка. — Іх не па аднаму трэба знішчаць, а сотнямі, тысячама...

І, спыніўшыся каля вялізнага партрэта Гітлера, які выдуленымі вачыма глядзеў, як баран на новай вароты, Брэдэль падумаў: «Куды ты прывіў нас, Фюрар, не выйшлі нам адсюль жыццямі; і сам спалохаўся сваіх думак. Ён разім рукам адчыніў дзверы, паглядзеў, ці няма каго паблізу, але там нічога не было. Брыку заспакоіўшыся, ён падыйшоў да шафы, якая была ўмуравана ў сцяну, дастаў адтуль бутэроб з каўбасою, з'еў, а потым вышлі кілішак віна. Прывіўшы сабе ў парадок, зноў сеў за стол, паціснуў кнопку, з'явіўся дзяжурны.

— Прывесці арыштаванага Старавойтава.

— Слухаю, — казырнуў дзяжурны. Гэтым часам Брэдэль пагадзіўся ў справу, нешта запатаваў на асобнай паперы, а потым задаволены адкінуўся ў крэсле і зноў закурыў сідарэту. Ён чакаўся над чыстай паперай і стаў малываць «чорцікаў». Уважліва арыштаванага Старавойтава, следам за ім з'явіўся перакладчык. Гестапапен прапанаваў Старавойтаву сесці, але стары стаў.

— Пан следчы запрашае вас сесці, — сказаў перакладчык.

Старавойтаў моўчкі сеў. Яго маршчысты твар за гэтыя дні пажулеў, патухлі

вочы, рукі былі вялыя, адчувалася стомленасць. Яго страшна падкасіла смерць жонкі, з якой дружна прабыў жыццё, пагадаваў дзядой і вываў усіх у людзі.

— Пан следчы прапанаваў, — гаварыў перакладчык, — калі вы скажаце, з кім быў звязаны Баржаневіч, дык ён усё зробіць для таго, каб зменшыць пакуты вашай жонкі...

Стары страпанаўся і падняў галаву, ён з нянавісцю паглядзеў на немца, які не вытрымаў погляду арыштаванага і апусціў вочы. Старавойтаў горка ўсміхнуўся, а пасля, звяртаючыся да перакладчыка, сказаў:

— Перадай гэтай пачвары, што я ведаю ўжо, што жонкі мае няма ў жывых, і што ён з'яўляецца з забойцам. І не я адзін ведаю, а ведае ўся турма, і на волі ўжо жыве. Дык нахай ён ведае, гэты аднавокі чорт, што за кроў нявінных людзей немцы аджамуць крывёю, за смерць — смерцю. А што да Баржаневіча, дык я нічога благага пра яго не ведаю. Як кватарант, дык лепшага не трэба, сумленны чалавек, акуратна ўносіў плату.

— Перакладчык не аджамуўся ўсё перадаць следчаму, а сказаў толькі пра апошняе.

— Куды ён хадзіў і што рабіў?

— Адкуль мне ведаць, — паціснуў плячымі стары.

— А хто да яго прыходзіў?

— Я не прыглядзеўся.

— Ці быў у яго Вялішкі?

— Нічога не чуў пра такога.

— Вы скажаце мне што-небудзь пра Баржаневіча?

— Што ведаю, тое скажу.

— Дзе друкуецца газета «Звязда»?

— А хіба «Звязда» выходзіць? Я гэтага не ведаю.

— Не прытварайцеся дурнем! — ускрыкнуў немца.

— Што вы ад мяне хочаце, я чалавек беспартыйны, хто гэта мне скажа, дзе друкуецца газета, — ніка адказаў Старавойтаў. — Вы ў сваім розуме, ці ў вас яго ад роду не было?

Старавойтаў, паглядаючы, як рэагуе следчы, адказаўся, што перакладчык не ўсё перадае яму, сказаў:

— Прашу, не марудзьце. Усё адно мне жывому асабліва не выйдзіць...

— Што ён гаварыў? — запытаўся Іган Брэдэль.

— Просіць, каб даравалі яму жыццё.

— Жыццё дарма не даруюць, — адчуваючы сябе пераможаным, ухмыляючыся сказаў немца. — У апошні раз спытайце, скажа ён мне што-небудзь пра Баржаневіча ці не?

— Нічога я не ведаю, — адказаў Старавойтаў.

— Брэшт! — не вытрымаў следчы. — Ты ў мяне загаворышлі!

Гестапапен са злосцю паціснуў на кнопку, з'явіліся два здаравенныя немцы, з пад Іго паглядаючы на старога, чакаючы камады, каб накінуцца на сваю ахвяру. Пакой следчага пагадаў Старавойтаву клетку са зварамі, у якую трапіў чалавек.

— І чаму вы маўчыце, усё адно пра вас думаюць, што вы выдалі Баржаневіча, — сказаў перакладчык.

— У мяне сумленне чыстае.

— Значыць вы ведаеце, што рабіў Баржаневіч, але не хочаце сказаць?

— Нічога я не ведаю.

— Чаго чакаеце, астаномі... — крыкнуў немца і, паглядзеўшы на Старавойтава, загадаў: — Дай у зупы!

Да Старавойтава падскочыў адзін немца, схпіў яго за галаву, падняў і штурхнуў у бок дзвярэй. Стары ледзь утрымаўся на нагах. Тады другі немца так тузануў старога, што той ударыўся патыліцай аб сцяну. З яго рота хлынула кроў.

Немцы моўчкі вынеслі Старавойтава з пакоя следчага. Дзяжурны прыбіраўшычы, ява моўчкі прыбрала пакой. Іган Брэдэль падыйшоў да шафы, паліў віна, адзін за другім вышлі некалькі кілішак, потым толькі агледзеўся, што тут стаіць перакладчык. Следчы кінуў вачыма перакладчыку, паліў яму шыянку віна і прапанаваў выпіць.

— Перад намі пастаўлена цяжкая задача, — загаварыў Брэдэль. — Трэба знішчыць сетку большавіцкіх арганізацый у горадзе... Яны захапілі лясны, з'яўляюцца там пунямі гаспадарамі, а папер хочучы завалодаць і гарадамі... Вялішкі! Не можа быць, каб мы яго не знавілі!

— Возьмем, — прапанаваў перакладчык, ён ужо захмяеў. — Цідзе дзвенца... Пацінуць на Баржаневіча, скажа...

— Вы так думаеце?

— Упэўнены...

— Дарэмна, — перабіў перакладчык Брэдэль. — Большавіцкі... Яны пераконаныя, што праўда на іх баку... І горш за ўсё, што іх шмат... Аднаго звядзець са свету, на яго месца дзвенца новых становіцца... Бачылі гэтага старога, ён быў беспартыйны, але з большавіцкімі ідэямі...

— Так, — загадаў перакладчык. — Не разумеем я... Чалавек адзін раз жыве, трэба даць, каб як нашай працы... А яны за ідэю ідуць на смерць... Што мне да заўтра, я сёння хачу жыць...

— Давайце яшчэ вып'ем...

Іган Брэдэль хацеў выліць келіхі, але пачуўся разкі тэлефонны званок.

— Аа! — уздышыў трыбуку, абмякава прагаварыў ён і страпанаўся. — Што? На

допыце Баржаневіча будзе прысутнічаць гаўляйтэр Вільгельм Кубэ? Есць!

Брэдэль зноў вярнуўся да шафы, хапеў за заціпы, а потым, пастаяўшы, разкіў па келіхах апошняе віно.

— Сам шэф званіў. Прыдзе з гаўляйтэрам судзі. Нехалапа мш іх... Чаго добрага будзе дакараць за Старавойтава, а што я павінен быў зрабіць, калі яны...

Ён выйшаў і загадаў дзяжурнаму прывесці арыштаванага Баржаневіча.

— Адчыніце акно! — вяртаючыся, сказаў Брэдэль, выпрачухнуў спяцелы лоб і парак. — Душна, не магу...

З акна пагугла свежае паветра, відзеў былі зоры, мільганулі праменні пражэктара.

— Апусціце шторы, — распарадзіўся следчы.

Доступ свежага паветра зменшыўся, у пакой ішоў ледзь пахла. Лейка кісялінай. Ледзь прыкметна пашавельвалі чорныя шторы, якія былі прызначаны для маскіроўкі. Пачуліся пажыкі кроўкі канваіраў, гэта вялі Баржаневіча.

— Я зачыню акно, — сказаў перакладчык.

— Нельга, — запярэчыў Брэдэль. — Шэф не любіць, калі ў пакой смурод...

— Нічога не чутно...

— У яго такі нюх...

У габінеце следчага ўважліва Баржаневіча, ён быў без шапкі, валасы на галаве былі пакудліваць, рукі звязаны назад. Па сярэдзіне пакоя Баржаневіч спыніўся, як бы знамячыўся з абстаноўкай, паглядзеў кругом. За ім зачыніліся дзверы, атпаныліся шторы, а пасля пасярэдзіне акна нібы ўвагнуліся, зашласцілі. Баржаневіч дыхнуў па поўныя грудзі.

— Будзем гаварыць па чыстому.

— Так.

— З каго складаецца падпольны камітэт?.. Хто ім кіруе?.. Якія дзейтвыя цэнтры?.. Спядзяжу, што вы нам сёння адкажаце на ўсе гэтыя пытанні?..

— І ўсё-ж вы потым мяне павесіце?.. — усміхнуўся Баржаневіч.

— Усё залежыць ад вас...

— За што вы забілі Старавойтава?

— А вам ужо вядома? — здзівіўся Брэдэль. — Хутка.

— Не скажаце?

— Калі вы хочаце жыць, дык не распывайце, а раскажыце... Хочаце жыць?..

У суседнім пакой загаманілі, ішлі шэф з гаўляйтэрам, перакладчык паспяшыў адчыніць ім дзверы.

— Так, я хачу жыць... і ў імя жыцця... Баржаневіч поўны рамушасці кінуўся да акна. І калі ў пакой увайшла Вільгельм Кубэ і начальны гестапа, дык яны толькі заўважылі, як бліснулі абодва на салдацкіх чаравіках Баржаневіча.

Дзяжурны, салдаты і перакладчык кінуліся бегчы ўніз, а следчы, аслупячэўшы, стаў, не ведаючы, што яму рабіць.

— Такаа птушка выпрыгнула, — ускіпеў гаўляйтэр. — Мы яго прымыслілі-б раскажаць і дзе друкуецца «Звязда», і пра прадстаўніцтва Аляксандра Вялішкі, які, мусіць, з лесу кіруе, і пра падпольны камітэт... А цяпер нітка парвана... Усё... Сядзі, як на вушанке...

ТРЫЦАЦЬ ГАДОЎ НА БЕЛАРУСКАЙ СЦЭНЕ

У гэтым годзе споўнілася трыццаць год спецічнай дзейнасці аднаго з старэйшых беларускіх актараў і рэжысёраў, заслужанага артыста БССР, лаўрэата Сталінскай прэміі — Банстанціна Мікалаевіча Саннікава.

Трыццаць год таму назад Б. Саннікаў уступіў у Мінскі поўпрафесіянальны тэатр, які называўся тады «Першае таварыства беларускай драмы і камедыі».

Да паступлення ў гэтую трупку малады актёр меў ужо некаторы вопыт работы на сцэне, пераважаў ў аматарскіх гуртках.

З тэатрам К. Саннікаў пазнаёміўся даволі рана. У горад Рагачоў, дзе ён нарадзіўся і жыў, час-ад-часу прыязджалі на гастролі невялікія тэатры. І воль аднойчы, калі К. Саннікаў было гадоў дзевяць, ён упершыню бачыў сапраўдны тэатр. І не толькі пабачыў, але нават выпадкова падняў захварэўшага актара і сыграў ролю, якая складалася з адной фразы — «Тата, госці прыехалі!» Але роля была правалена, таму што ад страху і хвалявання ён моцна прыкрасіў гэтыя словы, чым выклікаў смех не толькі глядзельнай залы, але і актараў — удзельнікаў спектакля. Гэта першая індуля не адбыла ў маладога аматара ахвоты да тэатра, а надварот, абудзіла яшчэ большую цікавасць. К. Саннікаў стаў самым актыўным удзельнікам самадзейнасці ў рэальным вучылішчы, дзе ён вучыўся.

У 1917 годзе, пасля заканчэння рэальнага вучылішча, К. Саннікаў паступае актёрам у рагачоўскую поўпрафесіянальную трупку, а ў 1918 годзе пераходзіць у калектыв «Першага таварыства беларускай драмы і камедыі» ў Мінску.

Сярод многіх роляў, сыграных маладым актёрам у тэатры ў той час, самай значнай была роля Васіль Пелла ў п'есе «На дне» — М. Горькага. Восенню 1921 года з групы тэатральнай малады К. Саннікаў прыязджае ў Маскву, дзе на працягу пяці гадоў займаецца пад кіраўніцтвам вядомых актараў і рэжысёраў Маскоўскага Мастацкага тэатра ў Беларускай студыі.

У 1926 годзе, пасля заканчэння вучобы, К. Саннікаў едзе ў г. Віцебск і працуе там у арганізаваным са студыі Другім Беларускай тэатры (папер тэатр імя Я. Коласа), у якасці актара і рэжысёра. Ужо ў студыйскіх спектаклях К. Саннікаў прымае ўдзел не толькі як актёр, але і як рэжысёр. Так, напрыклад, студыйны спектакль «Сон у летнюю ноч» і «Ваханкі», якія затым увайшлі ў рэпертуар тэатра, былі пастаўлены рэжысёрам В. Сымпільевым пры ўдзеле асістэнта Б. Саннікава.

З 1926 па 1931 год К. Саннікаў сыграў у тэатры рад роляў, сярод якіх найвялікшую цікавасць выклікала роля Гадуна ў п'есе «Разлом». У гэты перыяд Банстанцін Мікалаевіч сфармаваўся як актёр і рэжысёр, падрыхтаваны да самастойнай працы. Вось чаму ў 1931 годзе яго назначылі мастаком кіраўніком Трыага Беларускага Дзяржаўнага тэатра, арганізаванага на базе пераходнага тэатра. З прыходу Б. Саннікава ў тэатр розка мяняецца рэпертуар, узялася якась спектакляў. Большасць паставак гэтага тэатра за 6 год работы была ажыццэўлена К. Саннікавым.

К. Саннікаў накіроўваў тэатр па шляху стварэння актуальных спектакляў. Прыкладам гэтаму можа служыць яго вялікая работа з маладым драматургам Э. Самуйленкам над п'есай, а затым спектаклем «Сяржант Дробр». Пазней К. Саннікаў апамаг Э. Самуйленку ў рабоце над п'есай «Падзеб'е воўка».

З 1937 года Банстанцін Мікалаевіч пераходзіць на сталую работу ў тэатр імя Я. Купалы. Першай яго паставаўкай у гэтым тэатры была п'еса К. Крапівы «Партызаны» (сумесна з Л. Рахленкам). Затым ён паставіў п'есу — «Машына», «Хапцець а наша гораду» і рад іншых.

У час Вялікай Айчыннай вайны Б. Саннікаў выязджаў на фронт, дзе прапанаваў у якасці рэжысёра ў франтаным ансамблі.

У 1946—1947 гадах ён праводзіць вялікую працу па стварэнні арыгінальнага Беларускага рэпертуара. К. Саннікаў аказвае дапамогу маладому драматургу А. Маўзону па напісанню п'есы, а затым ставіць па гэтай п'есе спектакль «Банстанцін Заслонаў». У гэтым спектаклі рэжысёр выкарыстоўвае ўвесь свой багаты матэрыял вопыт і дасягае выдатнага поспеху.

У спектаклі «Банстанцін Заслонаў» яскрава выяўляюцца асаблівасці К. Саннікава, як рэжысёра. Рэжысёр стварыў хваляючы спектакль аб гераічных совецкіх людзях, якія абаранілі свабоду і незалежнасць нашай Радзімы ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Ён знайшоў выразныя сродкі, якія глыбока раскрылі ідэю патрыятызма.

Падзеі, аб якіх раскажана ў п'есе, атрымалі ў спектаклі праўдзівую, рэалістычную трактоўку, якая арганічна спалучылася з рамантычнай накіраванасцю твора. Рэжысёрскае вырашэнне спектакля «Банстанцін Заслонаў» з'яўляецца ўзорам раскрыцця вобразаў совецкіх людзей. Рэалізм, прастата, лаканічнасць, якія спалучыліся з гранічнай спецічнай выразнасцю, імкненне да раскрыцця гераічнага духу совецкага чалавека — вось адметныя рысы К. Саннікава-рэжысёра. Але самай кантоўнай яго вартасцю з'яўляецца ўмёнае вырашэнне даносіць да глядзца ідэю твора. К. Саннікаў заўсёды з вялікім захапленнем і цікавасцю працуе над сучаснымі п'есамі. Новага яго спектаклі ў тэатры імя Я. Купалы — «Губарнатар правінцы», «З пародам» і «Маскоўскі характар» таксама вызначылі многімі вартасцямі ў раскрыцці вобраза совецкага чалавека.

За час свай рэжысёрскай дзейнасці К. Саннікаў паставіў многа спектакляў і ў іншых тэатрах рэспублікі, што мець вялікае значэнне ў справе выхавання маладых актёрскіх кадраў.

Зараз К. Саннікаў, акрамя тэатра, займаецца яшчэ педагогічнай работай. Ён вядзе курсы майстэрства актара ў Беларускай Дзяржаўнай тэатральнай інстытуце.

Уся творчая біяграфія К. Саннікава вельмі шчыльна звязана з гісторыяй совецкага Беларускага тэатра. Іму належыць адно з першых месц у ліку старэйшых дзеячоў Беларускай совецкай сцэны. Нездарма Банстанцін Мікалаевіч Саннікаў — першы беларускі рэжысёр, удастоены Сталінскай прэміі.

Ул. НЯФЭД.

А. ПАЛГЕС

АБ НЕКАТОРЫХ ПЫТАННЯХ ГІСТОРЫІ ВЯЯЎЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА

Гісторыя выяўленчага мастацтва Беларусі да гэтага часу не напісана, што ў значнай меры абумоўлена на вырашэнні пытання аб яго традыцыях і вытоках.

Артучка народнага мастака БССР В. Б. Вялішкі (Бірудзі**) свечасова ставіць на парадок для рад пытанняў аб асноўных традыцыях нашага мастацтва і аб жыватворным уздзеянні на яго лепшых рускіх майстроў.

Аднак, разглядаючы пытанне творчага ўшыву, нельга абмежавацца тымі нешматлікімі імёнамі, якія прыводзяцца ў вышэй-адзначаным артыкуле.

Не глядзячы на вялікае сацыяльнае і нацыянальнае прысвечанне, што прыноў Беларускі народ на працягу стагоддзяў, мастацтва творчыць яго ніколі не спыняла свайго развіцця. Аб гэтым выразна сведчыць вялікая колькасць таленавітых майстроў у розных галінах выяўленчага мастацтва. Гэтыя майстры прапанаваў і шчыльнай узаемасувязі і над непасрэдным уплывам лепшых мастакоў братняга рускага народа; у сваю чаргу беларускія майстры часта рабілі прыкметны ўнёсак у развіццё розных галін рускага мастацтва, а таксама мастацтва іншых славянскіх народаў.

Мы маем на ўвазе не толькі мастацкія рамёслы і дапаможнае мастацтва, у галіне якіх творчыць беларускі народ вывільца асабліва з выразнай сілай. Таленавітыя сны беларускага народа ўпісалі не мала слаўных старонак і ў жываісць, гэта значыць у тую галіну, якая менш за ўсё даследавана і менш за ўсё вядома нам сёння.

Яшчэ ў XI—XII стагоддзях пры стварэнні храмаў у Віцебску, Полацку, Гродні і іншых старажытных гарадах Беларусі гэты будыніны размаляваліся пудоўнымі па сваёй прыгажосці фрэскамі.

*) Друкуецца ў парадку абмеркавання.

**) «Літаратура і мастацтва» № 33 (680).

ленне на тэрыторыі Беларусі раду буйных мастакоў-ікананіцаў. Вядомы, напрыклад, Аўраам Смаленскі (канец XII і пачатак XIII стагоддзяў). Вядомы быў у свой час і ікананіца Іаану, які жыў у XIV стагоддзі.

Большую колькасць імён мастакоў-жывапісцаў мы сустракаем у Беларусі, пачынаючы з XVI стагоддзя.

Шлях станаўлення і развіцця выяўленчага мастацтва Беларусі ў XVI—XVIII стагоддзях не быў, аднак, прасталінейны і аднолькавы. Творчысць мастакоў гэтага часу праходзіла ў перыяд наспявання жорсткай ваіны народных мас супроць гаўляйтэраў каталіцаў і паланізацыі Беларускага народа. Цялы рад мастацкіх твораў, якія захаваліся, у той ці іншай меры адлюстроўваюць гэтую барацьбу і адносіны да яе саміх мастакоў.

Частка мастакоў, выхадцаў з пануючых класаў, выхаваных пад уплывам езуітаў, у духу неспрымальна вяржасці да Беларускага і рускага народаў выказвалі ў сваіх творах ідэалогію пануючых класаў, іноўнасць падтрымлівалі палітыку шляхецкай паліцыі і агентаў Ватыкана, накіраваную на заваяванне Беларускага народа і яго адрыў ад братняга вялікага рускага народа.

У сваіх творах яны скажамі гістарычныя падзеі, якія датычылі гераічнай барацьбы Беларускага народа за сваю свабоду, у асядзі ўсхвалялі гуманнасць польскіх магнатаў і вялікі пануючы каталіцкай царквы (варшны ў Мясцельскім касцёле: «Сцяны Трубяцкага» і «Знакце Мясцельскага маскоўскімі войскамі ў 1504 годзе», сцянацы у Магілёўскім касцёле 1692 года — «Прымі езуітаў»). У радзе асобаў так званай віцебскай жывапіснай школы злейшы вораг Беларускага народа — уніяткі армянскага Іасафат Купчэвіч, зобіты гаражамі Віцебска ў 1623 годзе, малюецца як святы. У Інішскіх асобах XVIII стагоддзя намаляваны апосталы Фама і Фаўзея ў адрэні ксяндзюў. Хрыстос на крціне намаляваны ў кардынальскай шапцы.

Адным з «ідэалагічных» цэнтраў гэтага роду твораў быў горад Полацк — апоўня прытадыць ваяўніч

Фільм аб сапраўдным чалавеку

Стала добрай традыцыяй — экранізаваць выдатны творы савецкай літаратуры.

Зусім нядаўна наш глядач з глыбокім хваляваннем сачыў за разгортваннем паэды, паказаных у кіно-рамале «Маладая гвардыя».

І вось мы глядзім яшчэ адзін фільм, пастаўлены па шырока вядомай літаратурнай творы, — «Аповесць аб сапраўдным чалавеку», паводле аднайменнай кнігі В. Гуляга.

... Гэты дрымуць лёс, запясены снегам. Маўкліва ціш папуе ў ім. А высокая ў небе праразіва гудуць самалёты, гуд матораў то заціхае, то нарастае: там ідзе паветраны бой... Падыты ашпітальнік старша лейтэнанта Аляксея Марысэва падае ў лёс. У лётчыка кулямётнай чаргой перабіта абедзве нагі. Да ліній фронту — дзесяты кіламетраў, на кожным кроку можна напаткаць немца. Пачынаецца незвычайнае выпрабаванне сілы волі і характару чалавека — Марысэў, не валодаючы абедзвюма нагамі, ідзе да сваіх...

Такімі кадрамі пачынаецца гэты фільм. І хоць амаль кожны глядач чытаў аповесць В. Гуляга, хоць кожнаму вядомы лёс героя, карціна глядзіцца з неаслабнай увагай ад пачатку да канца.

Савецкі чалавек здольны рабіць пуды — гэтыя словы сталі ў нас звычайнымі. Мы не адзіліліся, што Зоя Касмадзіянская, не сказавшы ворагу ні слова, з годна ўзятай галава прыняла смерць за свой народ. Мы не адзіліліся, што Аляксандр Матросав зачынуў сваім целам амузараў дзота, каб таварышы па зброі змоглі выкачаць ваданне. Мы не адзіліліся, што Мікалай Ісідаравіч сваю самалет, ахоплены полымем, у гуду чужакоў, каб і паміраючы знішчыць фашыстаў. І ці, калі патрэба, на смерць дзея жыцця савецкай Радзімы — гэта ў характары нашага чалавека, гэта — адменная рыса патрыёта сацыялістычнай Бацькаўшчыны.

Гледзячы фільм, мы не адзіліліся, што Марысэў летавіць без ног і біў немца: ён — савецкі чалавек.

У карціне паказана адна з якасных характараў героя нашых дзён — яго нявольная воля да перамогі, яго настойлівасць у імкненні да маты.

Аляксей Марысэў ідзе да сваіх. Паспершы боль у перабітых нагах валіць яго на зямлю, але ён зноў узнікае... Капі не было сілы ісці, ён поўз, калі немагчыма было трымацца на руках і каленях, ён каціўся... Кожны метр — бліжэй да сваіх, там — сібы, там — баявыя машыны, на якіх можна будзе ляпець насустрач ворагу.

Марысэў — не герой Джа Лондана, той герой, які, трапіўшы ў снежную пустыню, губляючы сілы, паўзе наперад з адзіным жаданнем — жыць. Марысэў імкнецца вырнуцца ў строй, да барацьбы. Барцьба — гэта і ёсць яго жыццё. Таму зусім зразумела, што калі над напаліўшым лётчыкам пралацець машына самалётаў, — вочы яго заблішчэлі ад слёз, а твар засвяціўся радасцю і надзеяй.

У пачатку са смерцю ўпартаст і настойлівасць патрыёта Марысэва перамаглі; і ён апынуўся сярод таварышоў, у шпіталі. Але перад лётчыкам усталі неабсалма ніколі не ўзняцца ў паветра: яму амушывавалі заражаны гангрэнай абедзве ступні ног, Марысэў уступае ў барацьбу са сваім фізічным недахам.

Сілу ў гэтай незвычайна складанай і цяжкай барацьбе лётчыка з самім сабой даў Марысэву яго сусед па шпітальным ложку — палкавы камісар Вароб'ёў.

Вобраз Вароб'ёва ў фільме — вялікая ўдача рэжысёра А. Стопфера і арыста Н. Ахлопава, гэта адзін з лепшых вобразаў большавікоў, створаных нашай кінематографіяй. Камісар умее пранікнуць у тям-

ніцу ўнутранага свету чалавека, умее разгадаць яго душу і вельмі чула накіраваць думу на правільны шлях. Камуніст Вароб'ёў выдатна разумеў стан Марысэва, калі яму ампутывалі ногі, ён па-бацькоўску, з любоўю паставіўся да яго і, выкарыстоўваючы пверды, настойлівы характар лётчыка, вырашыў дапамагчы яму вырнуцца ў строй. «Я ў цябе веру, — сказаў аднойчы Вароб'ёў Марысэву, — ты будзеш лятаць!» Знаўца чалавечай псіхалогіі, палкавы камісар умела ўздзейнічае на Марысэва: ён дастаў і даў яму кнігу П. Астроўскага «Як гартавалася сталь», а затым часопіс, у якім расказвалася, як у часы грамадзянскай вайны рускі лётчык Карповіч быў паранены разрыўнай куляй у нагу, як яму ампутывалі ступню і ён, вядома, сканструаваў спецыяльны пратэз і пасля доўгай настойлівай трэніроўкі змог лятаць.

— Але-ж у яго была ампутывана адна нага, — запыраўці Марысэў Вароб'ёва.

— Ты савецкі чалавек, — адказаў камісар. — Ты савецкі чалавек! — паўтарыў ён праз хвіліну.

Гэтыя словы Вароб'ёва, удала і ў час сказаныя, моцна запалі ў сьвядомасць Марысэва.

Характэрна, што пасля таго, як герой упершыню ў шпітальнай трэніроўкай дасягнуў незвычайнага — ногі на пратэзах зрабіліся паслухмянымі, а на медыцынскай камісіі яго жаданне вырнуцца ў авіяцый паліцыі неажышчывай марай, — Марысэў паказаў часопіс з партрэтам слаўтага рускага лётчыка і горда заявіў:

— А я — савецкі чалавек!

Хвалюцца гучаць у фільме словы Вароб'ёва, сказаныя аднойчы Марысэву Палкавага камісара прыгадаў расказ таварыша Сталіна аб паводзінах двух катэгорый рыбакоў у час бурі на Енісеі. Адны, кажа Вароб'ёў, паляжоўца, кладуцца на дно лодкі і спадзяюцца, а можа як-небудзь і вынесе на бераг: яны звычайна гінуць. Другія, наадварот, смега бяруць у рукі веслы і са словамі: «Наша воля!» ідуць насустрач ветру, наперакор стыхіі — і яны перамагаюць.

Гэтыя словы — заўсёды ісці насустрач ветру, наперакор стыхіі — лейтматыў у-ёй карціны.

Марысэў — сапраўдны чалавек. Але не толькі ён у кінофільме з'яўляецца такім. Палкавага камісара Вароб'ёва Марысэў называе сапраўдным чалавекам. Ім мы можам назваць і хірурга прэфесара Васіля Васільевіча (арт. А. Дзікі), і старшынсаінера Сяпана Іванавіча (арт. В. Маркушэў), і медыцынскага сястра Клаўдзію Міхайлаўну (арт. Т. Макарава). Усе яны — людзі вялікіх сэрцаў, людзі, у якіх уласобна лепшыя якасці чалавека нашага часу. Паказваючы Марысэву ў асяроддзі такіх моцных духам герояў, аўтары фільма падкрэслівалі тыповасць гэтага вобраза, яго звычайнасць.

Ролю Аляксея Марысэва выконвае артыст П. Кадачнік. Гледзучу добра вядомы готы таленавіты артыст па ранейшых фільмах, асабліва па фільме «Подзвіг разведчыка». У «Аповесці аб сапраўдным чалавеку» П. Кадачнік паказаў сабе здольным з поспехам выступаць у ролях герояў вялікай духоўнай сілы, герояў, якія могуць пераадолець любы перашкоды, што ставяцца на шляху да высокароднай маты. Створаны П. Кадачнівым вобраз сапраўднага чалавека, баспярэчна, зойме часнае месца ў галарэі лепшых вобразаў савецкіх людзей, уласобнах і кіно.

«Аповесць аб сапраўдным чалавеку» — фільм аб прыгажосці характараў савецкіх людзей, аб іх мужнасці і непамінасці, аб іх адданасці любімай Бацькаўшчыне.

Ів. КУРАЦАУ.

Да 30-годдзя БССР

Да 30-годдзя БССР Беларускі Дзяржаўны ордэн Леніна тэатр оперы і балета рытуе новы беларускі балет кампазітара В. Залатарова — «Князь Воаера» у пастаноўцы балетмайстра Мулера, рэжысёра Марцінава, дырыжора Гітгарца, мастака Нікалаева.

Музычная мова кампазітара Залатарова вызначаецца шырокай паліфанійнай формай, у ёй выкарыстаны нацыянальны беларускі напевы. У аснову сюжэта пакладзена старажытная беларуская казка. У балете прымаюць удзел артысты Нікалаева, Васільева, Дрочын і інш. З класічнай спадчыны тэатр ставіць да юбілейнай даты оперу Чайкоўскага «Шаўная дама» ў пастаноўцы Марцінава, дырыжора Гітгарца, мастака Нікалаева.

Асноўныя выканаўцы арт. Р. Млодэк, С. Друкер, В. Мальцова, Ф. Лапін, М. Дзянісав, Н. Сярдобаў, В. Валчанецкая, В. Фурс, Д. Кроз і іншыя.

У новай рэдакцыі да готых дзён тэатр рытуе беларускую оперу кампазітара Д. Лукаса «Кастусь Каліноўскі» ў пастаноўцы У. Шахрыя і новую рэдакцыю оперы «Алеся» Я. Цікоцкага з удзелам народнай артысткі СССР Л. Александроўскай.

Акрамя таго тэатр падрыхтоўвае вялікі святочны канцэрт, у якім будуць удзельнічаць майстры тэатра, харавыя і танцавальныя калектывы рэспублікі. Адзін зводны хор будзе складацца з 1000 чалавек.

У святочныя дні будуць паказаны лепшыя творы рускай класікі, якія знаходзяцца ў рэпертуары тэатра: «Іўгені Анегін», «Дуброўскі», «Лебядзінае возера».

Да 30-годдзя БССР у Беларускай Дзяржаўнай кансерваторыі выданыя фарэз'янная, духавая і струнная кафедры ў снежныя месяцы выступіць са справядлівымі канцэртамі перад грамадскае горада.

Адначасова на буйных прадпрыемствах і ў падфінансаваных будучы наладжаны канцэрты-рапарта. 10 лістапада такі канцэрт адбыўся на Мінскім аўтазаводе. Пасля даклада старэйшага выкладчыка кансерваторыі Л. Мухарынскай па тэму «Дасягненні беларускай музыкі за 30 год» з вялікай праграмай выступілі вакалісты і музыканты кансерваторыі: заслужаны артыст УССР М. Калужскі, А. Амітон, Т. Сяданкіна, В. Таланкіна, А. Жэмер і іншыя.

Да правядзення канцэртаў-рапартаў створаны чатыры бригады: тры з ліку студэнтаў і адна — з выкладчыкаў.

У кансерваторыі арганізаваны кніжная і фота-выстаўкі. Яны наглядна ілюструюць работу музычных устаноў у рэспубліцы, дасягненні лепшых беларускіх кампазітараў і артыстаў.

Гэтымі днямі ў Мінску закончыўся агляд мастацкай самадзейнасці ў часе 30-годдзя БССР.

У ім удзельнічала больш двух тысяч чалавек, усяго 45 калектываў. На аглядзе былі прадэманстраваны разнастайныя жанры мастацкай самадзейнасці — народныя і класічныя танцы, харавыя і сольныя сьпяванне, літаратурна-мастацкія мантажы і іншыя.

У рэпертуары калектываў творы рускіх класікаў, савецкіх і беларускіх кампазітараў, паэтаў і драматургаў. Асаблівым поспехам на аглядзе карысталіся ансамбль друкарні імя Сталіна, харавы калектыв Мінскага чыгуначнага клуба імя Ільіча і танцавальныя калектывы фабрыкі імя Тальмана, Аўтазавода і Трактарабуд.

Аб некаторых пытаннях гісторыі выяўленчага мастацтва

(Працяг.)

працаваў у правінцыяльных школах і вуцшылічак аж настаўніцка малаванія і чарчэня. Многія з іх засталіся на ўсё жыццё ў Беларусі і аддавалі свае веды і здольнасці справе выяўлення і выхавання здольных мастацкіх кадраў з асяроддзя беларускага народа. Сярод іх можна назваць імяны такіх мастакоў, як І. А. Радкоўскі, які працаваў у 60—70-х г. г. у Віцебску, жывапісец А. П. Паноў, які працаваў на Віленшчыне ў 60-х гадах, А. Н. Грабоўскі, Д. Д. Лук'янаў, Е. А. Зяньковіч, Я. Е. Асотаў і шмат іншых.

Не ў меншай меры развіццю выяўленчага мастацтва ў Беларусі спрыяла Віленская школа малаванія, якая была адкрыта ў 1866 годзе. Краўнікі і настаўнікі гэтай школы з'яўляліся вядомымі акадэмікамі І. Т. Трунгвіч і В. М. Разаваў, якія зрабілі вельмі многа для выхавання таленавітых кадраў з ліку мастакоў беларускага нальшчыства. На вялікі жал, роля і значэнне Віленскай школы малаванія ў справе развіцця выяўленчага мастацтва на тэрыторыі Беларусі яшчэ мала вивучана і не адзнена.

Выключна вялікую ролю і значэнне ў справе развіцця выяўленчага мастацтва і росту мясцовых напыванальных кадраў адыграла знаходжанне ў Беларусі геніяльнага рускага мастака І. Е. Ропіна.

Яго жыццё ў Здраўіне, недалёка ад Віцебска, на працягу некалькіх год, садзейнічала адуканні ў гэтым горадзе вялікага мастацкага калектыва.

Сваім эпохам «Беларусь», напісаным у 1892 годзе, Ропін адкрыў дарогу да пудоўнага беларускага тыпажу, які да гэтага часу мала быў вядомы ў мастацтва. Упершыню ў гэтым творы, сціпла іменуемым «Эпюда», дадзена ўп'яўненне і праўдзівае адлюстраванне чалавека з народа; «Эпюда» адностварае прастаі і, разам з тым, высокім мастацкім выкананнем, уласцівым толькі гэтаму геніяльнаму рускаму мастаку. Можна сказаць, што ні да яго, ні пасля яго жыццёвы не гучэў такой пераказнай сілай сінтэтычна глыбокі вобраз беларуса.

Можна дадаць да гэтага, што І. Е. Ропін быў першым, хто закрунуў у сваіх творох героіку беларускага народа, які ўзяўся на барацьбу супроць засілля варожай каталіцкай царквы, супроць прыгнёту польскай панамі. У сваім аповесці «Забойства Буншніч» ён паказвае варты адказ народнымі масамі Беларусі на палітыку гвалтоўнага акалічвання, якую праводзілі стаўленікі Вяткіна праз непаўналетня ўнцкага архіепіскапа Іасафата Буншніча.

І. Е. Ропін набліжаў да сіяе таленавітую нібецкую моладзь, падтрымліваў сувязь з ёю, прымаў удзел у выстаўках, наведваў майстэрні і, такім чынам, удзельнічаў на ператварэнне гэтага правінцыяльнага горада ў буйны мастацкі цэнтр.

Шмат гэтаму садзейнічала працяглае знаходжанне ў Віцебску аднаго з буйнейшых рускіх пейзажыстаў Я. Клевера, які напісаў ў канцы XIX і пачатку XX стагоддзя вялікую колькасць пейзажаў паўночнай Беларусі.

Знаходжанне готых мастакоў у Беларусі многа дало для мастацтва беларускага народа, для насядвання лепшых традыцый і ідэй рускай рэалістычнай школы, якая адлюстравала прагрэсіўныя павы перадавога рускага грамадства.

Да другой паловы XIX стагоддзя

требва аднесці з'яўленне такіх буйных мастакоў, якія выйшлі з асяроддзя працоўных мас, як М. М. Зайнаў, які нарадзіўся ў 1880 годзе ў сям'і селяніна вёскі Суткі, Быхаўскага павету, Магілёўскай губерні, Ф. Г. Пархоменка (1858 — 1940 г. г.), творчасць якога аформілася да рэвалюцыі, Л. А. Альярэвіч (1873—1913 г. г.) і інш.

Гэтыя мастакі паклалі і шмат сіл і энэргіі для развіцця і росту выяўленчага мастацтва ў Беларусі. Шмат ім дапамаглі прадстаўнікі рускага рэалістычнага жывапісу — А. Н. Паноў, які з'яўляўся старшынёй мастацкай секцыі Мінскага таварыства аматараў прыгожага мастацтва ў канцы XIX стагоддзя, Д. Н. Палазаў — настаўнік мінскага рэальнага вучылішча і інш., якія звязалі сваё жыццё і мастацкую дзейнасць з Беларуссю і беларускім народам.

Асобнае месца займае народны мастак БССР В. К. Вялініцкі-Біруля — жывапісец, пейзажыст, родам з буйной Магілёўскай губерні.

Дэжыўшыя да Кастрмычынскай рэвалюцыі старыя беларускія мастакі здолелі захаваць у сваёй творчасці здаровае рэалістычнае карэні, які далучыліся да новага савецкага мастацтва, увайшлі ў рады савецкіх мастакоў і дружна прапуюць разам з таленавітымі маладымі беларускімі мастакамі, якія пачалі сваю дзейнасць пасля Вялікай Кастрмычынскай рэвалюцыі.

Сучаснае беларускае мастацтва глыбока звязана з творчасцю папярэдніх перыядаў. Яго дасягненні вырастаюць на насядванні і праўдзіўна лепшых традыцый прагрэсіўнага рускага мастацтва і папярэдніх пакаленняў беларускіх мастакоў. Яно наспяхова імкнецца да глыбокага пазнання вялікай сацыялістычнай эпохі, да праўдзівага і шырокага адлюстравання савецкай рэалісці.

Друкарня «Чырвоны Друкар», Рэвалюцыйная, 12.

ІНСЦЭНІРОЎКІ І СПЯКТАКЛІ

Напярэдадні 31-й гадавіны Кастрмычынкі і ў дні свята тэатр імя Я. Коласа паставіў на сваёй сцэне дзве інсцэніроўкі: «Закон Лікурга», па матывах рамана «Амерыканская трагедыя» Т. Драйзера, і трылогію А. Талстога «Блуканне па пакутах», інсцэніраваную І. Судавоўм.

Перакладваючы змест трылогіі ў сцэнічнае дзеянне, І. Судавоў не мог, безумоўна, перадаць увесь змест твора. Багата чаго засталася па-за рамкамі інсцэніроўкі. Тым не менш аўтару ў нейкай меры ўсё-ж удалося прасачыць за развіццём асноўных вобразаў твора, удалося паказаць цяжкі, пакутлівы шлях да рэвалюцыі паўнацэннага рускага інтэлігенцыі.

Праўда, у інсцэніроўцы готы шлях значна скарачаны, а часам і спрощаны. Па такому скарачэнню шляху прыходзіць да рэвалюцыі Цялегін, Даша і Каця Булавіны, Сапажкоў, Цяпкін. Яны паказаны больш на канечных пунктах свайго шляху, чым у самой дарозе, пераказваючы анісанаў у трылогіі. Параджэнне новага свету ў сьвядомасці Дашы, Каці, Цялегіна, ды і Ропчына ў трылогіі куды больш складанае і пакутлівае, чым у інсцэніроўцы.

Але справа не ў тым, у якім аб'ёме інсцэніроўка перадае змест трылогіі, а ў тым, наколькі тэатр змог перадаць яе сутнасць.

Сцэна са спектакля «Блуканне па пакутах»: Ропчын (П. Малчанэў), Каця (Е. Радзюльска), Даша (М. Бялінская), Цялегін (А. Шэлэг).

Ропчын і Даша — найбольш пэўныя і паслядоўныя ў сваім развіцці вобразы спектакля. У іх ёсць акрэслена лінія развіцця і росту, што нельга сказаць у дачыненні такіх вобразаў, як Цялегін, Каця, Сапажкоў, Цяпкін, Іван Гара, Цялегін (арт. А. Шэлэг), Каця (арт. Е. Радзюльска), Цяпкін (арт. Ц. Сяргейчык), Іван Гара (арт. П. Звездачотаў), Сапажкоў (арт. А. Ільінін) вымушаны іграць у паўнацэнны развіцці людзей. Гэта больш пазітыўныя вобразы. Праўда, у Цялегіна, Каці і Сапажкова ёсць асобныя эпізоды, якія павінны паказаць нейкі прапос іх ідэйнага пераароджэння, але гэтыя эпізоды не столькі драматычныя, колькі тэматычныя. Падкрэслена толькі тама, а не прапос. Акрам таго іграць ролю, пазбаўленыя ўнутранай дынамічнасці, але ў меру сваіх здольнасцяў акторы зрабілі ўсё, каб максімальна наблізіць свае вобразы да жыццёвай праўды, і дабіліся ў гэтым плане пэўнага поспеху, што асабліва можна заўважыць у вобразе Цялегіна. Арт. А. Шэлэг змог пераадолець некаторую схематычнасць вобраза Цялегіна і надаў яму рысы абаяльнасці.

Але справа не ў тым, у якім аб'ёме інсцэніроўка перадае змест трылогіі, а ў тым, наколькі тэатр змог перадаць яе сутнасць.

Асабнае месца займае народны мастак БССР В. К. Вялініцкі-Біруля — жывапісец, пейзажыст, родам з буйной Магілёўскай губерні.

Дэжыўшыя да Кастрмычынскай рэвалюцыі старыя беларускія мастакі здолелі захаваць у сваёй творчасці здаровае рэалістычнае карэні, які далучыліся да новага савецкага мастацтва, увайшлі ў рады савецкіх мастакоў і дружна прапуюць разам з таленавітымі маладымі беларускімі мастакамі, якія пачалі сваю дзейнасць пасля Вялікай Кастрмычынскай рэвалюцыі.

Сучаснае беларускае мастацтва глыбока звязана з творчасцю папярэдніх перыядаў. Яго дасягненні вырастаюць на насядванні і праўдзіўна лепшых традыцый прагрэсіўнага рускага мастацтва і папярэдніх пакаленняў беларускіх мастакоў. Яно наспяхова імкнецца да глыбокага пазнання вялікай сацыялістычнай эпохі, да праўдзівага і шырокага адлюстравання савецкай рэалісці.

Сваім эпохам «Беларусь», напісаным у 1892 годзе, Ропін адкрыў дарогу да пудоўнага беларускага тыпажу, які да гэтага часу мала быў вядомы ў мастацтва. Упершыню ў гэтым творы, сціпла іменуемым «Эпюда», дадзена ўп'яўненне і праўдзівае адлюстраванне чалавека з народа; «Эпюда» адностварае прастаі і, разам з тым, высокім мастацкім выкананнем, уласцівым толькі гэтаму геніяльнаму рускаму мастаку. Можна сказаць, што ні да яго, ні пасля яго жыццёвы не гучэў такой пераказнай сілай сінтэтычна глыбокі вобраз беларуса.

Можна дадаць да гэтага, што І. Е. Ропін быў першым, хто закрунуў у сваіх творох героіку беларускага народа, які ўзяўся на барацьбу супроць засілля варожай каталіцкай царквы, супроць прыгнёту польскай панамі. У сваім аповесці «Забойства Буншніч» ён паказвае варты адказ народнымі масамі Беларусі на палітыку гвалтоўнага акалічвання, якую праводзілі стаўленікі Вяткіна праз непаўналетня ўнцкага архіепіскапа Іасафата Буншніча.

І. Е. Ропін набліжаў да сіяе таленавітую нібецкую моладзь, падтрымліваў сувязь з ёю, прымаў удзел у выстаўках, наведваў майстэрні і, такім чынам, удзельнічаў на ператварэнне гэтага правінцыяльнага горада ў буйны мастацкі цэнтр.

Шмат гэтаму садзейнічала працяглае знаходжанне ў Віцебску аднаго з буйнейшых рускіх пейзажыстаў Я. Клевера, які напісаў ў канцы XIX і пачатку XX стагоддзя вялікую колькасць пейзажаў паўночнай Беларусі.

Знаходжанне готых мастакоў у Беларусі многа дало для мастацтва беларускага народа, для насядвання лепшых традыцый і ідэй рускай рэалістычнай школы, якая адлюстравала прагрэсіўныя павы перадавога рускага грамадства.

Да другой паловы XIX стагоддзя

требва аднесці з'яўленне такіх буйных мастакоў, якія выйшлі з асяроддзя працоўных мас, як М. М. Зайнаў, які нарадзіўся ў 1880 годзе ў сям'і селяніна вёскі Суткі, Быхаўскага павету, Магілёўскай губерні, Ф. Г. Пархоменка (1858 — 1940 г. г.), творчасць якога аформілася да рэвалюцыі, Л. А. Альярэвіч (1873—1913 г. г.) і інш.

Гэтыя мастакі паклалі і шмат сіл і энэргіі для развіцця і росту выяўленчага мастацтва ў Беларусі. Шмат ім дапамаглі прадстаўнікі рускага рэалістычнага жывапісу — А. Н. Паноў, які з'яўляўся старшынёй мастацкай секцыі Мінскага таварыства аматараў прыгожага мастацтва ў канцы XIX стагоддзя, Д. Н. Палазаў — настаўнік мінскага рэальнага вучылішча і інш., якія звязалі сваё жыццё і мастацкую дзейнасць з Беларуссю і беларускім народам.

Асобнае месца займае народны мастак БССР В. К. Вялініцкі-Біруля — жывапісец, пейзажыст, родам з буйной Магілёўскай губерні.

Дэжыўшыя да Кастрмычынскай рэвалюцыі старыя беларускія мастакі здолелі захаваць у сваёй творчасці здаровае рэалістычнае карэні, які далучыліся да новага савецкага мастацтва, увайшлі ў рады савецкіх мастакоў і дружна прапуюць разам з таленавітымі маладымі беларускімі мастакамі, якія пачалі сваю дзейнасць пасля Вялікай Кастрмычынскай рэвалюцыі.

Сучаснае беларускае мастацтва глыбока звязана з творчасцю папярэдніх перыядаў. Яго дасягненні вырастаюць на насядванні і праўдзіўна лепшых традыцый прагрэсіўнага рускага мастацтва і папярэдніх пакаленняў беларускіх мастакоў. Яно наспяхова імкнецца да глыбокага пазнання вялікай сацыялістычнай эпохі, да праўдзівага і шырокага адлюстравання савецкай рэалісці.

Сваім эпохам «Беларусь», напісаным у 1892 годзе, Ропін адкрыў дарогу да пудоўнага беларускага тыпажу, які да гэтага часу мала быў вядомы ў мастацтва. Упершыню ў гэтым творы, сціпла іменуемым «Эпюда», дадзена ўп'яўненне і праўдзівае адлюстраванне чалавека з народа; «Эпюда» адностварае прастаі і, разам з тым, высокім мастацкім выкананнем, уласцівым толькі гэтаму геніяльнаму рускаму мастаку. Можна сказаць, што ні да яго, ні пасля яго жыццёвы не гучэў такой пераказнай сілай сінтэтычна глыбокі вобраз беларуса.

Можна дадаць да гэтага, што І. Е. Ропін быў першым, хто закрунуў у сваіх творох героіку беларускага народа, які ўзяўся на барацьбу супроць засілля варожай каталіцкай царквы, супроць прыгнёту польскай панамі. У сваім аповесці «Забойства Буншніч» ён паказвае варты адказ